

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ ПРИВРЕМЕНОГ НАРОДНОГ ПРЕДСТАВНИШТВА СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА.

13. РЕДОВНИ САСТАНАК ПРИВРЕМЕНОГ НАРОДНОГ ПРЕДСТАВНИШТВА

КРАЉЕВСТВА СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА

ДРЖАН 5. АПРИЛА 1919. ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ.

ПРЕДСЕДАВАЊИ:

Председник др. Драгољуб М. Павловић и *пошпредседник* др. Иван Рибар.

СЕКРЕТАР:

Јосиф Бојиновић.

Присутна сва господа министри осим г. министра војног.

Почетак у 9 часова и 50 минута пре подне.

Председник др. ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ: Господо, отварам 13. редовни састанак Народног Представништва. Изволите чути протокол прошлог састанка.

Секретар ЈОСИФ БОЈИНОВИЋ чита протокол 12. састанка.

Председник др. ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ: Господо, има ли ко шта да примјети на овај протокол? (Нема.) Прима ли се? (Прима.) Изволите чути неколико интерпелација.

Секретар ЈОСИФ БОЈИНОВИЋ чита интерпелације и то: народног посланика Антона Кристана и другова на господина министра унутарњих дела против заплене листа »Слободе«;

господина Мелхиора Чобала, народног посланика и осталих на господина министра трговине и индустрије противу забране извоза шиншарки за штављање кожа;

господина Мелхиора Чобала, народног посланика и другова на господина министра трговине и индустрије противу забране извоза соде из Лукавца код Сарајева у Немачку;

господина дра. Г. Б. Анђелиновића, народног посланика на господина председника Министарског Савета у погледу примања бивших аустро-угарских чиновника при министарствима у Београду;

господина дра. Мите Топаловића и другова на г. министра саобраћаја у погледу организације државног Железничког Вијећа;

господина дра. Мите Топаловића и другова на господина министра правде ради успоставе судова у Војводини.

(Види све ове интерпелације на крају седнице.)

Председник др. ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ: Све ове интерпелације упутиће се надлежним министрима. Изволите сада чути неколико телеграма, упућених Народног Представништву.

Секретар ЈОСИФ БОЈИНОВИЋ чита: Председништву Народног Представништва Београд.

Брчка, 76, 48, 2, 9.

Аграрно питање ријешава се наредбеним путем из чега је угрожен опстанак малопосједника и да неће добити довољне продуктивне земље. На таквом ријешавању протестирамо и тражимо праведно ријешење тога виталног питања по обе стране у име Југославенске муслиманске организације.

Тајник: Подпредседник:
Др. Буквица. Смаил Хаџи-Мехмедагић.

Председништву Народног Представништва
Маглај. Београд.

Најодлучније просведујемо против навјештеној аграрној реформи са стране Министарског Савета, која ни у колико не одговара социјалним односима и потребама нашег народа која посједнике односно њихове малодобнике који су као и кмети подносили све тегобе рата просто гони на просјачки штап, која је у нашем друштвеном животу створила читав хаос, те кмети

користећи се том приликом у последње вријеме и нашу слободну земљу несметано узурпирају. Тако најодлучније просведујемо и против оном пасусу споменуте реформе да се хак од 1918. спаја са оштетом за нашу земљу под кметима, те нам се тако накнада хака одгађа, чиме се посједници односно њихови малодобници и жене баш у најтежим приликама прехране једноставно осуђују на гладовање. Уједно најодлучније просведујемо и против посвемашњег пасивитета државне управе, која и не помишља да нам исходи оштету за попаљене чардакове и опљачкане хамбарове за вријеме преврата као и последице њега.

За муслиманску организацију котара Маглајског.

Председник:
Узејр Беговић.

Председник др. ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ: Господин Министар за припрему Уставотворне Скупштине послао је извештај о изборима у Македонији. Изволите чути тај извештај.

Секретар др. АЛЕКСАНДАР МИЈОВИЋ чита извештај о изборима:

Министарство припреме.
за уставотворну скупштину и изједначење закона

Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца.

Бр. 304

4. априла 1919 г.

Београд.

Господине Председниче!

У смислу свога пређашњег решења Народног Представништва част ми је доставити вам списак посланика изабраних на дан 30. прошлог месеца за јужну Србију (Македонију и Стару Србију).

За Округ Пријеполски:

За посланика: др. филозофије Алекса Станишић, њему за заменика: свештеник Данило Шиљак, за другог посланика: професор Никола Минић, за заменика: Михајло Раљевић, земљорадник.

За Округ Охридски:

За посланика: Тенчо Поповић, пензионер, њему за заменика: Никола Главинчевић, председник општине, за посланика: прота Серафим Крстић, а заменик: Рамадин Пустиње, трговац.

За Округ Брегалнички:

За посланика: Јорган Бабановић, учитељ, а заменик: Вале П. Икономовић, трговац, за другог посланика: Глигорије Драколовић, учитељ, а за заменика: Месар бег-Тешик из Кочана.

За Округ Звечански:

За посланика: прота Анђелко Нешић, а за заменика: Мифтар Хусејин из Лауше, за посланика: Милан Топаловић, председник општинског суда, и за заменика: Јосип Тамиловић, трговац из Вучитрна.

За Округ Косовски:

За посланика: Тома К. Поповић, председник општине Гиљанске, и Серафим Поповић, инжињер грађевинског одсека начелства округа Косовског, за заменике: Протојереј Антоније Никшић и Дамјан Прљинчевић из Приштине, вршилац дужности шкоског надзорника среза Грачаничког.

За Округ Тетовски:

За посланике: Васа Богојевић и Никола Дрмончић, а за заменике: Петар Данчевић, учитељ у пензији и Милан Апостоловић, окр. инжињер оvd.

За Округ Призренски:

За посланике: Антоније Тодоровић, школски надзорник и Шериф Бајрат-Биновац, а за заменике: Хаџи-Љуба Патриогча и Мехмед Пеливановић.

За Округ Тиквешки:

За посланика: Глигор Анастасијевић, адвокат из Кавадара а његов заменик Тошко Анастасевић, апотекар из Вељелије, за посланика: Риста Трајковић, трговац из Кавадара, а заменик Антоније Баширевић, трговац из Вељелије.

За Округ Скопски:

За посланике: Др. Михајло Шушкарловић и Младен Поповић, а за заменике: Хафиз Рахат Абдурахман и Глиша Елезовић, сви из Скопља.

За Округ Рашки:

За посланике: Сали бег Расовац, а за заменика Мапо Муратовић, председник општинског суда општине Велимежке, за посланике: Др. Алесандар Павичевић, срезки лекар, а за заменике: Спасоје Никифоровић, председник општине Постенске.

За Округ Битољски:

За посланике: Петар Крета Ђорђевић и Јован Ђирковић, а за заменике: Глигорије Џамбасовић, професор и Методије Пејовић, из Кичева, учитељ.

За Округ Кумановски:

За посланике: Ђорђе Денковић, трговац и Милан Протић кројач, председник општине Бујановачке, за заменике: Коце Тамбуровић, трговац из Криве Паланке и Тоша Ђорђевић, трговац из Кратова.

Част ми је, Господине Председниче доставити Вам, предње, с молбом на употребу, и молим Вас да изволите примити уверење мога одличног поштовања.

Министар:
Др. Крамер, с. р.

Министарство припреме
за уставотворну скупштину и изједначење зак.
Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца.

Бр. 308.

4. априла 1919 год.

Београд.

Господине Председниче!

Част ми је саопштити Вам да је према извешћу председника Народног Већа за Босну и Херцеговину замјеник господина Хаџи Мехмед бег Џинића, примио мандат, господин Хусенија Ђумрукџић.

Примите Господине Председниче уверење мог одличног поштовања.

Министар Припреме за Уставотворну Скупштину и изједначење Закона.

Др. А. Крамер.

Председник др. ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ: Овај је извештај стигао без изборних акта. Кад ти изборни акти стигну, упутиће се верификацијом одбору на надлежни поступак.

Изволите чути извештај одбора о умесности посланичких предлога.

Секретар ЈОСИФ БОЈИНОВИЋ прочита извештај одбора о предлогу господина Адолфа Рибникара, који гласи:

Господину Председнику Привременог Народног Представништва.

У прилогу /. Одбору за оцену умесности посланичких предлога част ми је спровести Вам на даљи рад по прописима пословника предлог закона против кривичарења хране и стоке, поднесен Народног Представништва од стране Народних Посланика господе Адолфа Рибникара и другова.

Одбор је нашао, да је предлог уместан, те се о њему може решавати у Народног Представништва.

Одбор за оцену умесности посланичких предлога.

4. априла 1919 Београд.

Секретар: Трипко Жунић. Председник: Др. М. Дринковић.

Председник др. ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ: Са овим ће се извештајем поступити даље по закону.

Господо, прије прелаза на дневни ред, има још два упита на господина министра председника. Први је упит господина др. Новака.

Реч има господин посланик др. Фран Новак.

Poslanec dr. Fran Novak: Gospodje! Evo vam zopet slučaja, kako je znala italijanska oficijelna in neoficijelna publika zainteresirati cel kulturni svet za sebe in za svoje interese. Zaječala je od dozadevnih hudih bolečin in kazala navidezno krvavo rano, ki so jo ji bojo usekali nekulturni državljani kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Ta ananever se Italijanom v tem slučaju hvala Bogu enkrat ni obnesel. To moram z zadoščenjem konstatirati iz odgovora gospoda ministrskega predsednika, zastopnika ministarstva za zunanje posle. Izkazalo se je ne morebiti samo, da so italijanske trditve strašno pretirane, ampak, da sploh nimajo nobene podlage (Ploskanje.)

Če bi se bila v Zalogu res pripetila od strani naših državnih uslužbencev ali sploh naših ljudi kaka nekorektnost proti Italijanom, bi mogel še razumeti, da bi bila italijanska fantazija ta dogodek razblinila v velik boj, velik spopad med Italijani in Slovenci. Toda izkazalo se je, da tisti vlak, v katerem so bili Italijani po njihovi trditvi napadeni, takrat sploh šel ni. (Veselost.) Pravtako pa tudi v vlaku, ki je vozil pred omenjenim vlakom in za njim ni bilo nobenega Italijana. Ob času, ko je bila baje italijanska zastava sežgana, ni bilo na kolodvoru v Zalogu sploh nobenega človeka. (Čujte!) Ta stvar je torej od konca do kraja popolnoma izmišljena. To moram z obžalovanjem konstatirati o kulturnem narodu. (Ploskanje.)

Laž ima kratke noge. Z veseljem smo zaznali, da se je v tem slučaju enkrat mednarodna komisija postavila na stališče, da je treba italijanske trditve objektivno preiskati in presoditi. Medklie: »Tandem aliquando!) To je v tem slučaju storila mednarodna komisija. Lahko rečemo s ponosom, da je bil izid te preiskave nam v zadoščenje, Italijanom pa v sramoto. (Tak je! Ploskanje.) Iz tega more, gospoda moja, ves kulturni svet sklepati, koliko je verovati italijanskim trditvam. (Ploskanje.) In proti tem trditvam, gospoda, mi nimamo drugega dokaza, nimamo drugega nastopa nego naše pošteno mišljenje, naše pošteno srce, kar so morali sedaj priznati tudi generali internacionalne komisije.

Gospodje, naj povem tu še nekaj mimogrede, kar sem izvedel iz zasebnega razgovora s visokim francoskim častnikom. Ta mi je rekel: »Prav vesel sem, da sem prišel v vaše kraje. Izraziti Vam moram svoje osebno prepričanje, da ne razumem, kako se more trditi, da ne vlada v slovenskem delu kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev — to pristavim sam — popoln red; obratno, pri vas sem našel trden red, miroljubnost, veselje do dela, veselje do mirnega sožitja s sosedi. Doslej je bilo marsikje razširjeno mnenje, da stanujejo tukaj necivilizirani barbari,

ljudje, ki nimajo drugega v roki nego kopje in ne znajo drugega nego s sovraštvom in mržnjo tujca sprejeti. Sedaj sem pa videl Vaše kraje, spoznal izobrazbo Vašega ljudstva, dognal da je tukaj vse drugače in veliko več reda nego v marsikateri provinci države, ki se imenuje kulturna in hoče biti višja nego Vi.

Gospoda! Po poslovniku nimam pravice, da bi izrazil v daljšem govoru svoje misli z ozirom na odgovor gospoda ministrskega predsednika. Eno mi pa dovolite, da izjavim namreč svojo polno zahvalo gospodu ministrskemu predsedniku, da je smatral za svojo ljubeznjivo dolžnost, odgovoriti takoj na moje vprašanje, ko sem mu ga predložil. To je v interesu vse naše javnosti, da se je dalo s tem odgovorom zadovoljenje naši žaljeni narodni časti. Izjavljam, da vzajemnem odgovor gospoda ministrskega predsednika s polnim zadovoljstvom in zahvalo na znanje. (Živahno odobravanje in ploskanje.)

Председник др. ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ: Има реч Председник Министарског Савета.

Председник Министарског Савета СТОЈАН М. ПРОТИЋ: Како је познато, интервенција Италије ради инцидента од 12. и 20. фебруара у Залогу у Љубљани имала је за последицу, да је Врховни Војни Савет у Паризу — у својој седници од 8. марта — донео једно решење, које је и по својој садржини и по своме тону морало у необавештеном свету изазвати утисак, да се ради о једној врло озбиљној и опасној ствари. Једна посебна међусавезничка Комисија од четири генерала била је одмах послана у Љубљану с налогом, да на лицу места извиди споменуте догађаје и да по утврђењу факата изда пресуду, која би осим других строгих мера имала да садржи казну за кривце и све компензације и сатисфакције, потребне за успоставу чисти увређене Италије. Било је ту и претње војном окупацијом за случај, да се слични инциденти понове.

Ова одлука Врховног Војног Савета, чије би цело извршење дубоко дирало у суверенитет Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, била је саопштена на знање само локалним војним и грађанским властима у Љубљани. Кад је Комисија од четири генерала стигла у Љубљану, конституисала се под председништвом талијанског генерала Сегре-а и започела свој рад с тим да је 19. марта писмено позвала Председника Земаљске Владе у Љубљани и Команданта Дравске Дивизије Генерала Смиљанића на одговорност, зашто је и у којој форми талијанска мисија под Командантом мајором Де Ворђис морала оставити Љубљану.

У одговору на ово питање утврђено је следеће: 27. јануара стигао је из Беча у Љубљану

талијански генерал Сегре и пре свог даљег путовања за Италију замолио Председника Љубљанске Владе, да би један део његове пратње могао за неколико дана остати у Љубљани, док се он врати из Италије и да се уопште у њиховим војним исправама напише дозвола, да се они могу слободно кретати по словеначкој територији.

Председник Љубљанске Владе позвао се на своју ненадлежност, али је ипак изјавио, да он нема ништа против привременог борављења талијанских војних лица у Љубљани до повратка Генерала Сегре-а из Италије. Генерал је био овим одговором задовољан, ну на свом повратку из Италије опет је код Љубљанске Владе потакнуо питање борављења талијанског војног особља у Љубљани, али овај пут под изговором, да је у интересу обију страна васпоставити саобраћај за писма и депеше између Љубљане и Трста, као и да се што пре реши питање ранатрирања избеглица. Генерал Сегре је овом приликом чак одредио војна лица своје пратње, која би остала у Љубљани у циљу приманања молби за ранатрирање, и приметио да би се молбе имале поднети најдаље до 20. фебруара. Љубљанска Влада — остајући при својој ненадлежности и у овом питању — ипак је била мишљења, да у интересу словеначких избеглица, који желе што пре вратити се својим кућама, не би било упутно чинити тешкоће једном тако хуманитарном делу, те се је била решила са своје стране толерирати борављење талијанског војног особља у Љубљани у споменутом циљу, не дајући никаквих обавезних изјава. Из овога је јасно, да о једном формалном акредитовању при Љубљанској Влади не може бити говора. После кратког времена цела јавност се уверила да од генерала Сегре-а покренута хуманитарна акција не даје никакав резултат. Са словеначке стране била је већ 10. фебруара поднесена једна листа избеглица, који траже ранатрирање, и на коју се није могло добити одговора, иако су талијански официри — који су примили листу — изјавили, да ће молбе бити решене до 13. фебруара. Услед тога настала је у словеначкој јавности велика узнемиреност, уздрмала се вера у искреност талијанских обећања, те је Љубљанска Влада била приморана, да за обезбеђење личне сигурности талијанског војног особља предузме оштре мере. Међутим је Љубљанска Влада добила извештај из Марибора, да је и тамо дошла једна талијанска војна мисија и да се држи непријатељски према Словенцима. Док је Љубљанска Влада у интересу јавног мира и реда размисљала, шта да ради, догодило се случај у Љубљани: напме 18. фебруара један контрални официр наше војне полиције зауставио је на улици талијанске офи-

пире и затражио од њих, да му покажу исправе. Пошто талијански официри нису хтели, да покажу исправе, контролни официр их је замолио, да пођу с њиме до Команде Места. Овакав поступак нашег официра био је потпуно исправан, јер се ова контрола врши и према нашим официрима, који нису лично познати, у циљу, да се спрече злоупотребе ношења официрске униформе. Али талијански официри одбише позив, да иду до Команде Места и изјавише, да ће ићи код Команданта Дравске Дивизије Генерала Смиљанића. И на овај је начин Генерал Смиљанић први пут службено сазнао да у Љубљани постоји једна талијанска војна мисија, и ако га је у задње време генерал Сегре два пута посетио. У тим посетима ни једном речи није он споменуо егзистенцију те мисије. На примедбу генерала Смиљанића, да је у овом случају талијанских официра реч о једној општој мери, која се примењује на сва војна лица, одговорио је талијански мајор Де Ђорџис да, он има, као шеф подкомисије за извршење примирја с Аустро-Угарском, на основу овога примирја право да борави у Љубљани. Такво гледиште, као и факт, да је на исти начин пласирана једна друга слична талијанска мисија у Марибору, натерали су генерала Смиљанића, да у интересу ауторитета државне власти и ради одржања јавног мира и реда, који је претио да буде поремећен услед понашања талијанских официра, замоли мајора Де Ђорџиса, да он и цело особље његове мисије оставе Љубљану, док се не прибаве потребне дозволе са стране Краљевске Владе у Београду, односно тамошње Врховне Команде. На то је талијанска мисија уложила енергичан протест и оставила Љубљану. Ово је фактичко стање ствари, које је било саопштено међусавезничкој Комисији од четири генерала у Љубљани.

Док се још водила кореспонденција између Комисије и локалних власти у Љубљани, Комисија је 24. марта отишла у Залог, да на лицу места извиди догађај од 12. фебруара, у коме се — према талијанском приказивању ствари — десило, да су југославенски војници и грађани напали један воз талијанских бегунаца из Трста, бацали на воз камење и блато, разбили прозоре вагона и најпосле поцепали и спалили више талијанских државних застава са грбом краљевске куће, којим је био окићен један вагон. Како је опасно с талијанске стране био приказан овај догађај у Залог, најбоље се види из једног писма Гувернера Венеције Јулије Петити-а Доктору Трилеру у Љубљани, у коме талијански Гуверниер између осталог дословно пише: »Огорчен због бруталног и занета барбарског поступања с оне стране, која би хтела

да се сматра као елемент јавног реда у југославенској земљи, саопштавам овај факт Вашем Господству на знање као пример оне културе, коју са поносом прокламују као карактеристику настајуће југославенске народности«.

Међусавезничка Комисија од четири генерала извршила је извиђај у Залогу сасвим слободно без суделовања икаквог нашег државног органа, саслушавши све сведоке, које је она желела и тражила.

На основу овако предузетог целог претраживања, међусавезничка Комисија од четири генерала, под председањем талијанског генерала Сегре-а, издала је 29. марта следећу пресуду:

»Комисија од четири генерала, постављена ради извршења депеше Но. 2458 ВЦ/3, од 8. марта 1919., председника Врховног Војног Савета, депеше, која је саопштена генералу, Команданту Дравске Дивизије и месним властима у Љубљани, и која је, као једини палог добила за истраживање и за мере, које би се имале предузети у погледу инцидента од 12. и 20. фебруара у Залогу и Љубљани, узимајући у обзир, да је талијанска мисија Команданта Де Ђорџиса била позвана да остави Љубљану 20. фебруара, и да је генерал Смиљанић саопштио Комисији, да је ова мисија била отпављена из Љубљане по његовом сопственом налогу, има част обавестити генерала Смиљанића, Команданта Дравске Дивизије, да је он прекорачио своју власт тиме што је позвао поменућу мисију, да остави Љубљану«.

При свем том, међутим, међусавезничка Комисија послала је после тога Генералу Смиљанићу и Председнику Љубљанске Владе ово саопштење :

Комисија постављена од Врховног Војног Савета, пошто је утврдила факта, донела је следеће решење: једна талијанска делегација, која ће зависити од мисије за примирје у Бечу, доћи ће у Љубљану 3. априла. Придружиће се овој делегацији један енглески и један француски Официр. Генерал Командант Дравске Дивизије моли се да именује једног српског капетана или поручника као официра везе за поменућу делегацију, у циљу да суделује у пословима који се тичу Словенаца. Генерал Сегре доћи ће службено у Љубљану да представи чланове своје делегације. Генерал Сави и Гордон стићи ће истог дана с аутом са својим официрима. Комисија моли Генерала Команданта Дравске Дивизије да предузме све што треба да официри могу живети скупа у доброј хармонији. Циљ мисије биће рапатрирање, издавање путничких исправа за Италију, сви други послови, који могу да дођу до њеног знања и помоћ у свему што би омогућило жељезнички саобраћај. Терба приметити да се цео рад ове делегације има сма-

трати као међусавезнички. Месне власти моле се да у границама могућности све предузму у сврху да рад мисије буде олакшан и плодан».

Као што се види Комисија игнорише сасвим у својој пресуди догођај у Залогу. То потпуно ћутање после онако надуване афере, с талијанске стране, најбољи је доказ да се »Комисија, по саслушању сведока уверила да каквог »инцидента« у Залогу у опште није ни било. Овај факат у толико је важнији, у колико је начин како је он био приказиван са друге стране био насртљив и увредљив за нас. После оваквог приказивања ствари не може нас изненадити општар и енергичан тон, у коме је изречена одлука Врховног Војног Савета у Паризу да се Комисија пошаље, али оно што нас изненађује то је да је међусавезничка Комисија у Љубљани нашла за сходно да у свом решењу о тој ствари у опште не говори!

Што се тиче афере у Љубљани, то јест удаљавања талијанске мисије, односна одлука међусавезничке Комисије је природна последица начелног гледишта, на које се, према добијеним информацијама, већина чланова већ првог дана поставила, на име да се земљиште бивше Аустро-Угарске има још увек сматрати као запоседнута територија, на коју би савезничке силе, у смислу члана 4. о примирју, имале право да пласирају војне мисије. Зато је Комисија нашла да је генерал Смиљанић »прекорачио своју власт«. Али и усвајајући горње гледиште међусавезничка Комисија није очевидно могла да оправда талијанско поступање, јер је у свом решењу изјавила, да ће сада доћи у Љубљану једна мисија међусавезничког карактера, дакле не више једна чисто талијанска мисија, како је била она, коју је Генерал Смиљанић из Љубљане отпратио. И још нешто више: у делегацији биће један српски официр, као веза између Комисије и наше војне власти у Љубљани, и као сарадник Комисије за све ствари које се тичу Словенаца. На место сатисфакције од нас тражене имаће сада, према решењу међусавезничке Комисије, да се међусавезничка мисија, чим стигне у Љубљану, службено представи Генералу Смиљанићу.

Мислим да с овим резултатом ове афере може бити задовољан господин Новак, као што смо и ми задовољни. (Бурни аплаузи са усклицима »Живео!«)

Председник др. ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ: Друго је питање господина Марка Даковића на господина председника Министарског Савета.

Председник Министарског Савета СТОЈАН М. ПРОТИЋ: Посланик господин Даковић изволео је упутити на мене ово питање: Да ли је Краљевској Влади познато о некој покушаваној

аудијенцији у Паризу, коју је тражио Његово Краљевско Височанство Престолонаследник Александар у краља Николе Петровића. Ако је влада знала за такву аудијенцију, пита господин Даковић, да ли је влада дала свој савет и пристанак на ту аудијенцију; ако пак није знала, какво гледиште има влада на то.

На ово питање, господо, част ми је одговорити ово: Кад би Његово Краљевско Височанство Престолонаследник полазио за Париз, онда је било сасвим природно, да се ми, који смо у влади и он сам запитамо, да ли би умесно било, кад он у Париз дође, да се јави или не, Његовом Величанству бившем краљу Николи, краљу Црне Горе и брда. То је било сасвим природно, да се ми између себе питамо због овога. Као што је и господину питачу познато, а сигурно и целом Народној Представници, наш је Престолонаследник унук бившем краљу Николи. Сасвим је природно, да унук и његови саветници мисле на то: да ли је ред, да се унук јави своме деду, кад дође у место, где он станује. Ми смо нашли, да је то не само природно, него да то захтева и морални дуг унука (Тако је!) и онда смо ми дали не само одобрење, него и савет нашем Престолонаследнику, да кад у Париз дође, покуша видети се са својим дедом.

Као што видите, господо, ја увек свуда наглашujem реч: унук и деда. Ми смо хтели и при томе смо до краја остати, да тој посети дамо чисто фамилијарни карактер, чисти карактер односа унука и деде. И кад је наш Престолонаследник Александар стигао у Парис, он је у томе тако и поступио. Помоћник министра иностраних дела, господин Михајло Гавриловић, који је раније био посланик на петинском двору, отишао је бившем краљу Николи и питао га: да ли је и кад је вољан примити у приватну аудијенцију посету Његовог Краљевског Височанства Престолонаследника Александра. Тада је краљ Никола рекао ово: »Не, видите, треба да размислим о томе, треба да питам моју владу!« (У дворани смех.) Шта значи влада у Црној Гори, ја нећу овде нарочито да помињем, то господин Даковић зна врло добро као и ми сви други. Тала се насмијао господин Гавриловић и рекао: »Величанство, овде је реч само о приватној аудијенцији Његовог Височанства Престолонаследника Александра, који жели, да Вам као деди учини посету. Па ипак, одговорио је бивши краљ Никола: »То мора да има везе са политиком, то се може пренети на политику, ипак морам посаветовати се са својим министрима«. И он се и саветовао с њима, у којој мери и на који начин, то наравно ми незнамо. После тога саветовања он је поручио нашем Престолонаследнику, да ће га примити у аудијенцију, окружен својом владом. (У дворани велики

смех.) На то је краљу Николи одговорено: Да Његово Височанство Престолонаследник не ће доћи, оставивши и краља и његове министре, да чекају и даље на ту посету (Смех.)

То је, господо, што ми знамо и тако је то било. Ја мислим, да тиме може да буде задовољан господин Даковић. Ја немам о томе ништа више да кажем.

Председник др. ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ: Има реч господин Марко Даковић.

МАРКО ДАКОВИЋ: Господо посланици, писам задовољан покушаваном посетом Његовог Краљевског Височанства Престолонаследника, а и још мање сам задовољан одговором господина Председника Министарског Савета. Жалим и ја и сви Срби из Црне Горе, што је Краљевска Влада могла дати такав савет носиоцу круне југославенске.

Господо, треба добро разликовати и разумети, зашто смо ми овде ово питање и покренули. Ми нисмо ово питање упутили на Председника Владе ради какве политичке параде или из каквих династичких разлога. Ми смо ово питање упутили зато, што су из ове покушаване и пропале аудијенције сада наш највећи непријатељ Италија и њени агенти у Црној Гори извукли доста политичкога ћара на штету нашу тиме, што су хтјели да кажу, да је српска, односно југославенска влада, у питању одређивања нашег државног поседа нашла за потребно, да потражи помоћ и од раскраља Николе Петровића. Са тиме се прилично уноси пометња и међу фанатичне присталице нашег уједињења, а још више и због тога, што краљевска влада и поред свих изјава, које су досад пале у талијанској штампи, није нашла за потребно, да у званичном свом органу изнесе, како је текла та аудијенција. Да је то изнела краљевска влада, она би прилично поштедела и ауторитет Његовог Краљевског Височанства Престолонаследника Александра, а дала би прилично и светлости нама, да се до данас оријентишемо у овоме питању.

Господо, има једна ствар, да се констатује: Је ли уопште требало бити те аудијенције или не? Како је Краљевска влада смела дати пристанак Његовом Височанству Престолонаследнику Александру да посети бившега краља Никољу, издајника српског народа...

Председник др. ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ: Молим Вас, господине посланиче, бирајте изразе, које употребљавате у дискусији.

МАРКО ДАКОВИЋ (наставља): Знамо, да је Престолонаследник Александар упукао Николе Петровића, али не смије бити упукао краља издајника.

Господо, ми разумемо да може и владар имати својих приватних аката, али када се оцене све прилике, околности и догађаји и када се зна, да је један велики део нашега народа, који насељава Црну Гору, да је један део грађана југославенских онако одлучно и несебично решио свој проблем у овој нашој држави тиме, што је Николу Петровића и као тиранина и као издајника збацио с престола...

Председник др. ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ: Молим Вас, господине посланиче, да такве изразе не употребљавате.

МАРКО ДАКОВИЋ: Ви немате право, да ме у томе спречавате, јер то је казала Велика Народна Скупштина српског народа у Црној Гори.

Председник др. ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ: Господине посланиче, ја ћу вам забранити реч због тога, што такви изрази не одговарају достојанству Народног Представништва.

МАРКО ДАКОВИЋ (наставља): У моменту, кад је наш народ то питање решавао, у моменту, кад се грађани по Црној Гори бију међу собом, да докажу, колико су одани идеји слободе и одушевљени за уједињење нашег југославенског племена, у моменту, када Италија и бивши краљ Никола оруђају своје агенте и упућују их у Црну Гору противу наше слободе, противу наше српске команде и српске односно југославенске владе; у томе моменту, када се још пуши крв наше браће по Црној Гори и када Европа решава наше југославенско питање, у томе моменту влада саветује нашем Престолонаследнику ту аудијенцију. У таквим моментима, господо, несумњиво је, да не може бити ни говора о томе, да је носилац југославенске круне приватна личност, те према томе није могао Престолонаследник југославенски ни поступати у Паризу онако, како је поступао. То је апсолутно сигурно и влада, а и сва господа из Србије овде, могу да знају, како је такво питање третирано у Србији раније, када је краљ Петар држао говоре о политичким питањима и када му је српска влада, у којој је био и господин Стојан Протић доказивала, да нема права давати приватне изјаве о политичким стварима. Оно, што је важило за председника министарства и за владу краљевине Србије, то је требало да важи и за данашњу владу и за нас из Црне Горе, који смо дали своју крв за слободу и уједињење народно. Господо, ја нарочито наглашавам, да због самих догађаја, који се око нас одигравају и који се одигравају у Црној Гори, због веза краља Николе са Италијом, та аудијенција никако не може имати приватни карактер. То ћете ми сви ви признати. Најзад, господо, кад је о томе реч и кад је већ влада југославенска нашла за

потребно, да своме Престолонаследнику саветује, да чини посету своме деди бившем краљу Николи, ја налазим, да и сам Престолонаследник Александар баш за то, што се је тај његов дед толико експонирао у односима са Италијом противу нашег уједињења, да је он сам требао да буде толико увиђаван, да такав савет своје владе одбије и да одговори, да он ту посету неће учинити.

Председник: Господине посланиче, ви немате права, да о томе говорите, нити се упуштати у рад Његовог Краљевског Височанства Престолонаследника.

МАРКО ДАКОВИЋ: Господине председниче, ја држим, да имам права да о томе говорим, јер ја хоћу тиме да образложим, зашто сам задовољан одговором господина министра председника.

Изјављујући, зашто сам незадовољан, хоћу да нагласим, да то незадовољство није ради тога, што ми хоћемо партијски или политички или инаџијски да поступамо, него што нас фактички боли, кад се тим и ма каквим сличним актом овдашње владе или Престолонаследника лабави одушевљење и она веза, која везује цели наш народ, који треба да води обзира о томе.

Председник др. ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ: Немате права, господине посланиче, да критикујете рад Његовог Височанства Престолонаследника.

МАРКО ДАКОВИЋ (наставља): Нарочито, кад смо ми онако искрено ступили у заједничко коло браће Југославена. Ја жалим наведене сличне кораке, као онај у Паризу и молим најозбиљније владу, да у будуће не савјетује такве аудијенције нити учини или допусти ма какав и ма које врете акт, којим се вређа углед и достојанство Срба Црне Горе.

Председник др. ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ: Има реч господин Председник Министарског Савета.

Председник Министарског Савета СТОЈАН ПРОТИЋ: Ја господо, веома жалим, што господин питаач није задовољан мојим одговором. Ја мислим, да је поступак Његовог Височанства Престолонаследника, за који ми носимо одговорност исправан; ја сам изрично казао, да смо Му ми то саветовали; дакле ту о Престолонаследнику не може бити говора (Глас: О уставним начелима!)

Учињен по савету нашем, дакле, наш поступак био је исправан и одговара интересима наше целе краљевине. Ми не можемо, господо, мислити овде на осећаје, које поједини делови нашег народа имаду према својим досадањим управницима или владарима. Ја те осећаје вео-

ма ценим и ја их разумем, али господо, у политици се не сме радити по осећајима, него по разуму, а разум налаже, да се ради онако, како смо ми радили. Нема никакве контрадикције, господо, између рада ове владе у том питању и рада ранијег у сличним питањима. То се господин Даковић вара, ако мисли, да је ту какву контрадикцију нашао. Ми смо стајали на том гледишту и стојимо свагда, да владар не може давати никакве изјаве своје без одговорности владе своје и на том гледишту, господо, стојимо и данас. То смо гледиште и онда заступали и сад га заступамо; оно, што је радио владар, претпоставка је; да је радио по савету своје одворне владе. Ако је било друкчије или противно владином савету, онда се зна, шта влада има после тога да уради. (Даковић: Чим влада саветује, то је званично. — Глас са деснице: Па за то је и влада одговорна, а не Престолонаследник).

О теми, коју је господин Даковић тим поводом потезао и говорио, ми бисмо могли дуго и дуго разговарати, али ја држим, да није прилика сад згодна за то; но ипак једну реч морам рећи својим млађим колегама из Црне Горе и молим их, да имаду на уму једну ствар. Друга је ствар, господо, револуција и расправљање односа у револуцији између људи, између класа, између поданика и господара, владара и грађана, а друга је ствар, господо, кад те револуције више нема или је није ни било. Кад се седне за зелени стол, онда се мора друкчије радити, друкчије расправљати. Оно, што су, господо, наше колеге и наши грађани у Црној Гори имали са својим старим господаром и што их је испунило онако — ја верујем потпуно оправданим — жучним осећањима, то је господо, могло да се расправља на други начин раније.

Кад није и у колико није то расправљено друкчије раније, онда то има сад да се расправља онет на други начин. То ја њих молим, да имаду на уму и да о томе воде рачуна.

Председник др. ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ: Прелазимо, господо, на дневни ред. На дневном је реду претрес предлога закона о изменама и допунама у закону о обустави и извршења и обезбеђења, као и тока рокова, од 29. јуна 1914. године.

Молим господина известиоца, да заузме своје место и прочита извештај одборски.

Извештач ВЕЉА ВУКИЧЕВИЋ прочита извештај одбора за оцену предлога закона о изменама и допунама у закону о обустави и извршења и обезбеђења као и тока рокова.

Подпредседник др. ИВАН РИБАР: Приступамо, господо, начелном претресу овог законског предлога. Молим господу посланике, која

желе говорити о овом законском предлогу, да ми се изволе пријавити за ријеч.

Ријеч има господин Министар Правде.

Министар Правде МАРКО ТРИФКОВИЋ: Господо народни посланици! У акту, којим сам спровео измене и допуне у овом закону о обу-стави извршења и обезбеђења, као и тока рокова, ја сам нарочито истакао, да су се прилике, под којима је тај закон грађен, толико измениле, да је неминовна потреба, да се сâм закон мења. Те измене су у највећем степену биле потребне ради регулисања приватно-правних односа између закупаца и закупаца. Ако је у времену, кад је овај закон доношен, могло да буде, да се ти приватно-правни односи регулишу са неколико речи, сада, када су се те прилике толико много измениле, апсолутно је немогуће оставити такво стање ствари.

Смањен број зграда за издавање под закуп — због оштећења и уништења многих зграда услед рата — изазвао је нагло и несразмерно скакање закупне цене, због чега се осетила одмах потреба, неопходна потреба, државне интервенције. Ја ћу одмах отворено да кажем, да ова државна интервенција долази у корист закупаца, а тако исто ћу признати и то, да та државна интервенција нема толико свога основа у чистом, строгом праву, колико налази свога основа и оправдања у друштвеној солидарности, као што је већ у току овога рата та друштвена солидарност често пута превлађивала над принципима права.

Разлог, зашто се стало на страну закупаца, ја мислим да је јасан, и да се, тако рећи, сам собом казује, да није потребно то још и нарочито истицати. Потреба стана је једна од најосновнијих и најпречих потреба и држава има дужност, да својим грађанима обезбеди подмирење те основне потребе.

Ако би се оставило регулисање односа у погледу закупне цене слободној погодби између закупца и закупаца, закупци би били остављени на милост и немилост закупаца, а закупна цена станова била би страховито несразмерна и правој вредности стана и привредној снази закупаца. Отуда, као што рекох, дужност државе, да стане на страну многобројнијих и слабијих, у толико пре, што сва она штета, која ће пасти на терет закупаца, биће у брзо накнађена тиме, што ће, по истеку овог закона, закупац имати много веће закупне цене за своја добра, а нарочито још, што је вредност закупних добара, вредност непокретности тако нагло скочила, да закупац могу у томе наћи велике накнаде за оно, што ће сада изгубити у закупници, а та је вредност

скочила, без икаквог личног рада самог сопственика.

Овим законским пројектом повлашћени су, као што рекох, закупци на штету закупаца. Али на првом месту, повлашћени су тако звани предатни закупци, они, који су приморани били, да напусте своје станове и своју имовину, па да се уклоне из отаџбине услед овога рата. Тек на друго место долазе они закупци, који су остали у земљи.

Ја мислим, да је и ово јасно и сасвим разумљиво. Не може се дозволити и не сме дозволити, да они, који су највише припомогли, да ми на ново добијемо своју слободну отаџбину, своју слободу и да се вратимо у наше куће, да они, који су највише припомогли овом стању, остану на улици, са својим породицама. Ограничавајући сопственике у праву отказа станова, дозвољава им се повећање закупне цене, али ограничавајући их у том повећању цене, јер кад то неби закон учинио онда би биле илузорне одредбе, које забрањују отказ. Ако бисмо ми оставили, да сопственици зграда пењу цене, онако како би они сами хтели, онда би све одредбе биле узалудне.

Проценат у самом закону за повећање кирје одређен је: за мале станове одређен је мали проценат, а за веће станове одређен је већи проценат и то је разумљиво. Привредно слабијег треба јаче штитити, но привредно јачег.

Као што већ и сами видите, одредбе овога закона су изузетне. Изузетне су зато, што су оне изузетак од општег правила; стварају нарочито право; прописује се нарочити суд и изузетни судски поступак. Специјалном закону одговара и специјални суд. Осим тога ове су одредбе привремене. Привремене су зато, што смо тачно одредили рок, до кога имаду трајати, после кога рока они сами собом престају важити.

Као што сам већ казао, у овом се законском предлогу предвиђа и нарочит специјални суд. Тај се суд, господо, састоји из једног председника и два члана суда. Председник је из реда судија и он има да уноси у спорове правничко знање и познавање закона. Она друга два члана, који се узимају из реда грађана — од којих један мора да буде сопственик, а други закупца — они имаду да унесе у решавање ових спорова познавање локалних прилика и познавање односа. Формирањем нарочитог суда ишло се за тим, да се — у колико је могуће — судски поступак убрза и да буде што краћи, бржи и што простији, да се избегне оно одлагање рочишта, комплицирање суђења, што у редовном поступку обично користе стрпљивијим имућнијим и онима, који имају веште адвокате. Али и ако сам нарочиту пажњу обратио, да овај изузетни суд има што краћу процедуру, ја сам ипак у

овом законском пројекту предвидео два рочишта. Једно, које се одређује ради измирења, поравнања странака, а друго, које се одређује зато, да се странке пресуде, ако се нису биле у стању поравнати на претходном рочишту. Истина, у нашем грађанско-судском поступку постоји једна слична одредба с овом, у којој се наређује, да пре, но што се отпочне спор, председник суда има дужност, да позове странке на поравнање. И он то редовно и ради само је редак, изузетан случај да он у томе и успе.

Председник суда и не схвата ту дужност као неку нарочиту дужност, него је управо сматра као неку формалност, коју треба пре извиђања извршити.

Кад дођу странке, он зна, да изслеђење не може почети, док их не понуди на поравнање, и аутоматски их нуди да се поравнају. Кад оне изјаве, да се не могу поравнати, он диктира деловођи и каже: »Изјавише странке, да се не могу поравнати, и онда се отпочиње суђење. Уосталом тешко је друго и очекивати. Странке се не позивају на рочиште, да се равнају, него се позивају на рочиште, да се парниче. Од онога момента, кад су парничне странке добиле позив, ако до тога момента нису прибале потребне доказе и нашле адвоката, оне од тога момента журе се, да набаве што јаче доказе и набаве адвоката, и, тако рећи, саме себе сугерирају, да су у праву. И кад дођу на рочиште, оне су готово обе стекле уверење, ако не, да су у праву, а оно, да ће помоћу вештине свога адвоката добити парницу. И кад странке долазе са таквим уверењем пред суд, онда је председнику врло тешко успети, да их поравна. Међутим по овоме поступку, који се сад предвиђа, странке су, тако рећи, упућене од суда, да размишљају с томе, колико је за њих боље, да се поравнају. Јер кад се судским позивом позову не на парничње, него на равнање, онда ће сваки од њих размислити: да ли му је боље, да се код суда одма поравна, него да остави, да се парничи, а председник суда, кад већ странке дођу, он сад зна, да је то нарочита дужност за њега и он ће сада ту дужност да схвати сасвим друкчије и озбиљније, јер се ово рочиште одређује једино и специјално ради равнања и свакоме председнику биће угодно, што он има једну масу таквих рочишта за поравнање, а да резултат тих поравнања и рочишта буде врло слаб и мали, он ће са своје стране настати, да му та рочишта не буду без последица. И зато, ја сам, право да Вам кажем, нарочито полагао, да остане ово рочиште за равнање, а тек ако се на том рочишту за равнање не постигне поравнање, онда нека дође друго рочиште за суђење.

Ја ћу, господо, да завршим. У овој специјалној материји о регулисању односа између закупа и закуподаваца, где је закуп дело нужде, дело изузетних прилика, потребно је унети што је могуће више помирљивости и добре воље између парничара. Потребно је поступак — што је могуће више — упростити и гледати, да одлуке судске буду — у колико је могуће више — дело трансакције и помирења странака.

Ја молим Народно Представништво, да изволи примити овај законски пројекат.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Букшег.

ВИЛИМ БУКШЕГ: Ја сам узео реч да кажем неколико ријечи о неким одредбама овог закона, које се односе на краљевину Србију и који без сумње има много везе са свима одношајима, у којима се данас налазимо. Пре свега приватна својина данас више не стоји тако нетакљива и неприкосновена као што је била у опћеним појмовима раније, нарочито пре рата. Законска основа битно ограничава право приватне својине власника кућа, власника имања, а узима у заштиту економске и социјално слабије. Међутим морамо рећи, да коликогод та законска основа у битности својој настоји удовољити потребама, које постоје, она нас није задовољила у оној мери, како би то одговарало фактичном стању ствари.

Ја онај, да и тај закон имаде тенденцу да сузбија лихву, кајишарење са становима, које је попримило такову мјеру, да се готово не може окретити правим изразом. Готово се мора рећи, да наш народни рјечник нема исправне ријечи, којом би се могло окретити морално стање, какво је избило посљедње вријеме у нашој земљи. Једно безгранично међусобно пљачкање, које се — морам искрено рећи — односи на све слојеве друштва! Једна пропаст моралних појмова, који су до пред рат постојали у толикој огромној мјери, да можемо пуним правом рећи, да стојимо пред потпуним дебаклом свих моралних појмова, како смо их прије имали! Данас не можемо рећи, где је граница између онога, што је поштено и допустиво код трговина и међусобног уцјењивања. Та граница се не да готово ничим установити. Ми видимо само једно, наиме, да онај, који је економски и социјално јачи, искористи сав свој положај, да без икаквих скрупула нижега и слабијега искористи до крајњих граница могућности (Глас: Природни закон.) Да то рађа реакцију, која се испољује на најразличитије начине, о том не може бити никакве сумње и то лежи у бити самога човјека, да настоји тражити свим начинима и могућностима не само да се отхрва, него и

да искористи морално расуло, које је настало, у своју властиту корист.

Ово је господо, једна законска основа, која имаде да ограничи непрестано дизање кирије, непрестано повећавање безраднога дохотка, непрекидно растење земљишне ренте, које нити у чему нема оправдања, него у овим приликама услијед расула, које је рат и ратно господарство за све земље, које су ратом задешене, сâм по себи донио. И, господо, коликогод ова законска основа има добру тенденцу, она неће погодити оно, што се заправо погодити хоће. Ми у Хрватској и у другим земљама имамо искуства, како се и најдраконскије законске одредбе могу изиграти. Ми имамо у Хрватској неких пет правосудних наредаба гледе ограничавања повишења станарине и усупрот свих тих наредаба и њених драконских установа пронашли су вјешти адвокати стотину руна, да кроз ње провуку, да се и опет економски и социјално слабији могу искористити. (Народни посланик др. Живко Бертић: Баш и није тако!)

Ја држим, да исправна ремедура овога зла лежи до неправних економских мјера, да постоји у једном поравнању између понуде и потражње. Конкретно, држим, да ће најјаче сузбијање лихве са становима бити у тому, ако се држава прихвати посла и — рецимо специјално у Београду — гради за своје јавне сврхе, да што прије и што издашније гради на рачун ратнога кредита и тако испразни оне станове, које су јавни уреди у Београду запремили.

Тај исти принцип треба да важи и за остале крајеве. Треба да важи и за општине.

Мој партијски друг Кораћ већ је у своме положају као Министар био ставио предлог, да држава узме у бригу обнову порушених и општећених кућа у Београду. А надаље, да се ове стране баракe, које се налазе у Београду и околини Београда, поправе, да се могу употребити за извесне јавне уредбе у Београду.

Јасно је, господо, једно, да колико ова законска основа може да удовољи најпрешњијим потребама у Србији, правно она повећава хаос, који постоји у нашој земљи. Словенија има своју посебну уредбу, Хрватска и Славонија има своје посебне уредбе, Босна и Херцеговина такође има своје посебне уредбе и сад према самој нарави ствари долази једна нова законска основа, која се односи само на Србију. Коликогод била она привремена, наравно свака законска основа упућује на то, да ће се у будуће гледати, кад се постављају темељни закони, да се узму у обзир правни одношаји у разним земљама, па да се по могућству иде у сусрет једном правилном унифицирању.

Мериторно што бих имао да приговорим овој законској основи, да не залазим у детаље, било би у томе, што се од 1. маја наређује плаћање кирија. Према томе престаје мораторијум за кирије од 1. маја. Међутим није постављено питање, како ће она лица, која се било враћају из војске или да су услед порушених или општећених индустријских предузећа и нерада разних предузећа остали незапослени и не нашли зараде, како ће се, велим, дати могућност тим људима, да подмире кирије. Разумије се, мање више живи сваки, а како и на који начин, о томе готово мало ко води рачуна. Али у истој мјери, као што напредује демобилизација, враћају се избеглице, у истој мјери настаје велико питање обнове земље, а које се неће моћи тако брзо извршити; настаће претрпаност пијаце са радним силама, које неће моћи бити уписане, јер не можете свакога интелегентнога и квалификованог радника упослити и платити добро или свакога радника моћи употребити да ради као надничар, а држава не пружа још заштите у таквом мизерном положају. Кад радници не-самостални привредници, дакле радници тјелесни и душевни слободних звања немају зараде, како ће моћи намирити кирију? Они ће доћи до тога, да буду стављени у још неповољнији положај од онога, као што је прије рата био.

Даље морам упозорити на то, да није довољно, да се узму у заштиту само закупци и онемогуће подзакупци. Јер лихварење код подзакупца још је јаче, него код самог закупца; оно је готово тродупло веће, него код закупца.

Даље држим, господо, да је свота од 3000 динара, која је установљена у ставу г), апсолутно малена, јер предвиђам, да ће се код конкретних случајева пресуђивати ова свота према садашњем стању зараде, која је с обзиром на девалвацију крунске вредноте, којој ће следовати и деволвација динарске вредноте, у суми порасла и према томе је свота од 3000 динара прениско захваћена те је апсолутно треба подићи на извјестан виши став.

Даље морам упозорити, господо, и на то, да код слова д) нису узете у обзир оне избеглице, које се до данас још нису вратиле из иностранства, било услијед недостатака финансијских средстава, било из других којих разлога, због којих су у иностранству морали још остати. Међутим, њима рок пролази, и ако они не могу на време стићи овамо — пошто законска основа узима у обзир само војне обавезнике — неће добити оно, што би по природи ствари могли уживати. Ово је, господо, о невољи укратко, што се односи на оно, што сам прије казао. Ја држим, да би најисправније било, да би се сврха, за

коју је ова законска основа рађена, могла постићи, да Влада скрене сву своју пажњу и упрегне све силе онамо, да се почне градити. Немојмо се, господо, варати! Могу се и проти приватних лица са стране државе употребити разне присилне мјере извесног опорезивања пензграђеног земљишта, јаче опорезивање разних пенастањених кућа итд. Међутим стање новчане пијаце, монетарно питање, дјелује без сумње онамо, да ће се на тај начин тешко постићи права сврха, за којом се иде, просто за то, што приватни људи увијек спекулирају, да она најмања свота новца, коју имају у шакама, представља реалну вриједност, ма да то у ствари није. Држава може на терет свију да без обзира на фактичку реалну вриједност гради онако, као што се троше ратни кредити и да касније, кад се валута сведе на правилну своју мјеру, да онда установи реалну вриједност тих објеката и оно што је више утрошено напосто брише као ратни губитак. Тим начином влада би могла двоје постићи: олакшати станбену бједу и намакнути рада и зараде извјесном дијелу радника и занатлија.

У име мојих политичких пријатеља изјављујем, да ћу гласати за законску основу као подлогу за специјалну дебату. (Одобравање. — Живео!)

Председник др. ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ: Има реч господин др. Крниц.

Др. ИВАН КРНИЦ: Господо, ја у детаље ове законске основе не ћу улазити и поради тога бити ћу кратак.

Ми се, господо, налазимо у положају да овде решавамо и да доносимо одлуку о једном закону, који је изгласала Српска Народна Скупштина још 1914. године, о једном закону, који се тиче само одношаја у Србији, који има према данашњем нашем политичком уређењу деломичан карактер и којим се одређују локални одношаји бивше краљевине Србије. Према уставу Краљевине Србије не може ово Народно Представништво уопште да замјени онога другог чиниоца законодавне власти, који је по Уставу раније постојао. Устав Краљевине Србије тачно означаје, како се саставља Народна Скупштина. Вели се, да њу сачињавају Народни Посланици, изабрани од Устава Краљевине Србије, а то ми нисмо и због тога нисмо онај други чинилац, који је потребан, да може уставним путем донијети један закон, који има да вриједи за Србију.

Мени је познато, да је Српска Народна Скупштина решила сву власт пред Народним Представништвом. Али ми је познато међутим и то, да је Српска Народна Скупштина ипак остала на окупу и да је увијек могућност, да се

Народна Скупштина састане. Господо, овде у овом поштованом скупу сједи преко половине чланова, којима посебни одношаји Краљевине Србије нису познати готово никако, а међутим за једног законодавца прва је и најпреча потреба и нужда, да буде обавештен о свим њему непознатим одношајима у животу, да му они буду потпуно познати тако, да оно увјерење, које ће дати за један закон, буде основано на искуству и на тачном познавању стања ствари.

Немојмо се, господо, варати. Иако су одношаји, који се тичу станова и кирије отприлике свуда на свету слични, ипак су се у сваком поједином крају, шта више у сваком граду друкче развијали и друкчије уређивали. Једном Загребчанину бити ће многе установе, које данас важе, дотично оне, које господин министар правде овђе предлаже, потпуно неразумљиве. Ја због тога категорички одричем господи — која су дошла из прека овамо — право, да могу дати свој глас, јер ту недостаје материјална спрема, која је потребна за једнога законодавца.

Међутим, господо, није то баш тако важна ствар, колико да на овом примјеру покажем, да ће она општа основа о уређењу наших прилика довести до великих неприлика и тако рећи до нереда.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Молим Вас, господине посланиче, на дневном је реду закон, и о њему се расправља, а ви сте, мени се чини, почели и о другоме да говорите. Молим Вас, да се строго држите пословника и о овом другом не говорите.

Др. ИВАН КРНИЦ: Ово су методи загревачког сабора.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Молим Вас, господине посланиче, да изволите наставити свој говор. Ви немате права, да одређујете одредбе председнику.

Др. ИВАН КРНИЦ: Ја молим господина председника, да ми изволи допустити, да се мало од предмета удаљим.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: То је што друго.

Др. ИВАН КРНИЦ (наставља): Није ми ништа друго на уму, него да кажем ово: Ако ми будемо пред ово Народно Представништво доносили основе законске такве, као што је ова у свим могућим стварима, које ће требати законски уређивати, ово тијело не ће доспјети на свој прави посао, за који је одређено. Ми нисмо правили револуције, нити смо образовали Државно Вијеће за то, да стварамо закон о киријама у Србији, него нам је главна задаћа и посао, да створимо приправу за конституанту. Ово је тијело у првом реду позвано за те велике по-

слове. Гледе оваквих ствари, какова је ова, стојимо — ја и моји другови — на том становишту, да се то препусти покрајинским представништвима. (Приговарање. — Гласови: Охо!) То је потребно за то, да се ово законодавно тијело отерети, да се може посветити оној својој великој и главној задаћи, за коју је позвано. Будући да ја држим, да је ово ствар искључиво краљевине Србије... (Протести. — Гласови: Нема више краљевине Србије!)

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Господине заступниче, ја вас и опет позивљем и молим, да се строго држите предмета. Ви сте се по мојој дозволи доста одстранили од предмета, па можете сада и о предмету говорити.

Заступник др. ИВАН КРНИЦ: Будући да ја држим, да се ова ствар тиче само подручја краљевине Србије (Протести. — Гласови: Нема више краљевине Србије!), то препуштам ову ствар посланицима краљевине Србије, да ју они сами уреде, како најбоље знаду. (Протести и негодовања.)

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Јесте ли свршили?

Заступник др. ИВАН КРНИЦ: Јесам.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Молим Вас, господине посланиче, да се изволите изјавити, да ли сте за законску основу или против ње.

Заступник др. ИВАН КРНИЦ: Изјављујем, да нећу гласати нити за, а нити против ове законске основе.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Ријеч има господин министар правде.

Министар правде МАРКО ТРИФКОВИЋ: Господо, мене је, да вам кажем, малко изненадило ово гледиште господина заступника Крница. (Др. Владимир Ђоровић: И нас све.) Ми смо овде већ чини ми се, месец дана и ово је данас први пут, да се у Народном Представништву јавља једно овакво мишљење (Др. Владимир Ђоровић: Таково сепаратистичко мишљење. — Настају протести против прошлог говорника.)

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Молим господо, да не прекидају. Сада има реч господин министар правде.

Министар правде МАРКО ТРИФКОВИЋ: Ја, господо, само то констатујем и истичем, а о томе нећу даље говорити. Рећи ћу само још ово, да је наша Народна Скупштина донела једногласну одлуку, да делегира свој скупштински кворум у Народно Представништво и да оно имаде пуну власт, коју је до тада имала Народна Скупштина. (Пљесак.) Ја сам, господо, увјерен, да ниједан од србијанских посланика неће

поћи за господином Крницем. (Пљесак.) Ја ћу да скренем пажњу на ово: Господин Крниц је хтео да каже, како би оваково решавање било као некакво гажење нашег Устава, јер да је у Уставу тачно установљено, како се има радити. Ја ћу само да подсетим господина Крница, да је у нашем Уставу тачно обележен грб краљевине Србије, застава краљевине Србије и име краљевине Србије, а данас немамо више нити грба краљевине Србије, који је нама увек био драг и мио, нити славом увенчане заставе краљевине Србије, нити саму краљевину Србију. У место тога ми смо драговољно примили грб, заставу и име: Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, необзирући се на одредбе нашег устава — јер наш устав није створен да спречи но да помогне наше народно уједињење. Ја молим Народно Представништво, да уђе у дискусију овога закона противно назорима господина Крница.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Ријеч има господин посланик Настас Петровић.

НАСТАС ПЕТРОВИЋ: Господо, допустите ми само неколико речи. Ја нисам уопште имао намеру да говорим о овом законском предлогу за то, што сам то препустио стручним лицима — правницима — а тих има, фала Богу, доста и у овом Дому. Али на овај мој кратак говор изазвао ме је збиља г. предговорник. Ја мислим, да је он стао на једно скроз погрешно схватање права — која ми у овом Дому имамо — и схватање дужности, које су нам особитим стицањем прилика наметнуте. Ми посланици пређашње Србијанске Скупштине, јасно смо и разговетно казали, да смо то наше пређашње србијанско Народно Представништво угаасили зарад велике ове сврхе, коју смо постигли, а на име сврхе: уједињења целог народа српско-хрватско-словеначког у једну државу и у једно Представништво. С друге стране су и сва наша браћа Хрвати угасила свој посебни сабор, а и све остале покрајине су исто урадиле само због тога, да будемо доспели у овом моменту до једног јединог Представништва народа. (Одобравање.) На први поглед могло би чудно да изгледа, откудато, да чисто србијанску ствар решава ово Народно Представништво, као што је ово питање о киријама. Али, господо, не треба, да сметнемо с ума, да ћемо ми сутра или прекосутра решавати и једну ствар, која није србијанска, а то је аграрна реформа. (Узвици: Тако је!) Та аграрна реформа проводиће се на територији, на коју је распрострањен устав пређашње краљевине Србије, дочим ми у бившој краљевини Србији не би имали потребе, да решавамо аграрну реформу, али нас је овај нови стицај прилика довео до тога, да је заједнички морамо решавати. (Узвици: Тако је!) Господо, као што смо ми посла-

ници из пређашње србијанске скупштине делегирани кворум у ово Народно Представништво — како згодно рече господин Министар правде — и као што ћемо ми свом снагом помоћи вас у питањима, која се вас тичу, нарочито у питању аграрне реформе, тако исто и ви у једној нашој муци, у једном нашем недугу имате права и дужност, да суделујете (Узвизи: Тако је!) Само се тако може и да схвати рад овог Народног Представништва. Без сумње, ми би стајали на једном легалном становишту, у колико се о легалности у данашњим приликама може да говори, кад би у нашем парламенту решавали само оно, што је преко потребно, да пређемо из овог провизорија у право једно уставно ново стање. Али, живот је друго, а друго су наше тенденције. Има извесних питања, која се силом намећу и ми их не можемо да мимоиђемо, већ морамо да их решавамо. То захтевају интереси грађана из целокупног нашег територија, да се питања, која не могу да се одложе ни за два месеца, а камо ли дуже, одмах решавају. Као што сте ви дужни у овом моменту помоћи нас, да ми нашу једну муку пребродимо, тако сутра ми морамо и бићемо дужни, да вас помогнемо, да ви опет извесне муке, које ви имате на својој територији, пребродите.

Према овоме, што сам казао, мислим, да је скроз погрешно схватање колеге господина Крница. На то земљиште несмемо да наиђемо. Ако би — по несрећи — наишли на то земљиште, онда нема смисла ни да постојимо данас као парламент и зато бих Вас молио, да не скрећемо тим путем, који је — по мом уверењу — врло опасан по углед овога парламента. А ми тај углед, баш због тога, што је овај наш парламент овако састављен, морамо до крајности чувати, ако мислимо, да наш рад буде плодоносан и да има успеха, те да буде цењен од свих грађана наше нове државе (Бурно плескање и узвизи: »Живео!« »Врло добро!«)

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин др. Александар Мијовић.

Др. АЛЕКСАНДАР МИЈОВИЋ: Господо, јавио сам се за реч, да укратко образложим своје одвојено мишљење.

Господо, има правника, који сматрају, да државну интервенцију начелно треба ограничити. По њима приватно-правни односи треба да остану ван државне интервенције. Они сматрају, да свуда, где се држава умеша на пољу чисто приватно-правних односа, она чини једно насиље. Ја то мишљење не делим. Ја сматрам, да се начелно не може повући граница државне интервенције, него да се мора ићи од случаја до случаја и свуда код сваког појединог случаја

— решавати, да ли је државна интервенција корисна или није. Истина, на први поглед изгледа, кадгод се држава умеша у приватно-правне односе, да се чини неправда, пошто се ограничава слобода појединаца. Међутим, кад се добро загледа у ствар код сваког појединог случаја, видиће се тенденција државе, да заштити интерес целине. Видите — на пр. — баш код овог законског пројекта. На први поглед изгледа, да држава — мешајући се у односе, који су приватно-правне природе, који постоје између закупаца — иде на то, да им одузме слободу, да могу своје односе сами да регулишу. У ствари је пак друго: мешајући се у ове односе она тежи, да отклони насиље, које би се могло изродити у односима између закупаца и закуподаваца, да створи једно сношљиво стање, да, као што рече господин Букшег, поправи морал, да осигура стан онима, који нису у стању, да имају стан и — најпосле — да заведе један ред и правни поредак. Као што видите, господо, држава, мешајући се у ове односе, не само што врши једну културну, него врши једну правну мисију: мисију, која се односи на правни поредак и ту јој нико не може оспорити право интервенције. Само, господо, допуштајући принципијелно државну интервенцију, ја је сматрам као једну изузетну меру, кад је реч о приватно-правним односима и сматрам, да државну интервенцију у том случају треба ограничити и допунити је, колико је она потребна и да може ићи само дотле и само тада, где је и кад је потребна.

У овом случају и господин министар правде и одборска већина прекорачиле су те границе. Као доказ тога ја вас молим, да прочитате други став, тачка а) и тачка б). У обадва та става ви ћете наћи, да се отишло преко границе, коју би интервенција у овом случају требала да има; да се тим путем ушло у једну сасвим нову материју, у његову област ликвидације мораторијума. Кад у специјалној дебати буде реч о тим одредбама, ја ћу то образложити детаљније, а за сад само констатујем, да је то разлог, зашто сам се ја одвојно у одбору од већине. Има још један разлог, а који се односи на формални део овога закона. То је онај, што говори о јурисдикцији. Код нас у одбору створило се било једно мишљење свих нас и ми смо се били сложили, да формирајући органе, којима се има поверити мисија за суђење спорова, који би евентуално произишли из ових односа о закупу, да — формирајуће те органе — карактеристика њихова буде у овоме: да они буду врло, лако формиран, а исто тако и лако покретни. Зато смо држали, да у састав тих органа не улазе људи са нарочитом стручном спремом, јер смо налазили, да спорови, који ће евен-

туално произићи из овог односа, не изискују никакву стручну спрему.

Нарочито смо били противни, да у састав тих судова улазе и судије редовних наших судова. Ми смо налазили, да су наши редовни судови толико преоптерећени својим редовним пословима, да би права штета била одвојити их од тих послова, кад већ ове послове могу да суде и људи са обичном спремом. А осим тога, господо, нарочита погрешка — мислим — да је учињена нарочита погрешка у томе, што су се за процедуру, по којој имају ови органи да раде, усвојиле апсолутно све бирократке формалности нашег грађанског поступка, па према томе држим, да од жеље господина министра, да се ови спорови свршавају брзо и ликвидирају у кратком времену, не може бити ништа.

Ја хоћу, да вас само примера ради подсетим на две до три одредбе, које је господин Министар унео у закон. То је одредба о томе: кад и у коме случају свједоштво сведока може да се употреби, или друга на пр. једна одредба, по којој се тражи специјална исправа за доказивање факата. Ако се остане при овоме, да све те одредбе треба да остану и овде, онда сте далеко од тога, да ове спорове, који су претежно прости, имате ликвидирани у једном релативно кратком времену.

Због тога сам ја у одбору био за то, да се дође до једнога краткога поступка, чија би карактеристика била у томе, да се суди по здравом разуму, по познавању и разумевању ствари, а без икаквих формалности, које предвиђа наш грађански поступак за редовно суђење и редовне ствари.

Ја ћу у начелу гласати за овај пројекат, али се надам, да ће у специјалној дебати господин Министар изаћи у сусрет и коригирати извесне ствари на онакав начин, како ја мислим, да би их требало коригирати.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин посланик Марко Цемовић.

МАРКО ЦЕМОВИЋ: Господо Народни Представници! Изјаве господина Крница дубоко заседају у битна питања несамо Народног Представништва, него и у идеју стварања једне националне државе. И ова сцена — мала и кратка — не сме остати неопажена, не сме бити некритикована у својој основи.

Господо! Ми морамо бити на чисто с тим, шта ми овде представљамо. Да ли смо ми делегација између држава и између парламента, као што су биле пеншанске и бечке делегације или смо ми, господо, доиста представници суверене воље народа? Једно од двога, господо.

Ни о каквим сепаратним интересима српским, ни о каквим сепаратним интересима хр-

ватским, ни о каквим сепаратним интересима Словеначке или Црне горе не може бити речи у овом Народном Представништву.

Господо, није потребно чекати Устав; није потребно чекати Конституанту; није потребно чекати редовно стање, да ми представљамо суверено свој народ и јединство наше националне државе. И ја, господо, рачунам, да се више никада неће појавити сличне изјаве у Народном Представништву, нарочито од политичке групе, коју представља господин др. Крниц.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Господо, већ је касно, па ако је по вољи Народном Представништву, то предлажем, да ову седницу продужимо после подне у 15 часова. (Прима се.) Дакле седница ће се наставити после подне у 15 часова.

Наставак XIII. редовног састанка Народног Представништва.

Почетак у 15 и по часова.

Председавао *потпредседник* др. ИВАН РИБАР.

Секретар др. АЛЕКСАНДАР МИЈОВИЋ.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Састанак се продужује. Реч има народни посланик господин Драгиша Васић.

ДРАГИША ВАСИЋ: Господо! Огромни терети, које нам је рат наметнуо у сваком погледу, резултати су таквих тешкоћа, које нас свакога дана изводе пред проблеме овакове врсте, које је врло тешко решити и решити их онако, како треба, те онако, како би задовољили и оне, који су у невољи и оне, који су у праву према законима и реду, који је постојао. Посао, у колико је незахвалан у толико га је и тешко решити, па макар како га ми решили са оним жељама, са којима је располагао и одбор, који је овај закон састављао — и сам господин Министар и ми у одбору — свакако неће наићи на онакав пријем, на какав би требало да наиђе, кад би се водило рачуна о свему. Његова је негода у самом основу његовом. Између закуподавца и закупца постоји однос такве природе, који одговара њиховим посебним, личним интересима. Закупац гледа, да што јефтиније употребљава и ужива закупно добро, а закуподавац супротно томе гледа, да га што мање да и по што скупљију цену. Тај однос сам по себи и у редовним приликама доводио је до великих сукоба, а у нередовним приликама, у каквим се данас налазимо, он ће изазивати још оштрије и веће сукобе. Поред закуподавца умеће се и ранији закуподавац, а поред ранијег закупца умеће и нови закупца. Сама ствар дакле постаје толико компликована, да је задатак био и јесте један од главних, да се доношењем једног закона

ти односи — колико је могуће правичније и боље — уреде.

Да ли ће се то постићи овим законом, чини ми се, највише зависи и од самог осећања правичности код оних, који су у питању, а и од оних самих, којима се овај посао предаје на рад. Међутим ми с наше стране треба да уложимо оно, што савестан радник треба да уложи у свој посао и ја верујем без разлике сви да ћемо то и учинити. Стога сам ја и узео ову реч, да нешто проговорим о овом питању. Ја налазим, да је једна — по моме мишљењу — погрешка у томе, што се при доношењу овога закона сва власт, па и она административне природе, преноси на нарочити суд. То ме је у главном и определило, да се одвојим у овоме питању. Мени се чини, да ће то изазвати нове заплете и да ће то изазвати нове сукобе, те да ће се посао одложити, а не скратити. Скоро најглавнија ствар овога тако званог привременог посла — јер су измене његове и уз привремени закон везане — јест у томе, да се он што брже, лакше и што јефтиније или да кажем што корисније сврши. Тај суд задржавајући све власти до извршења може те ствари, уместо да их убрза и нехотице отеже, јер самим одредбама овога законског пројекта о измени — чини ми се — да ће се онемогућити рад административних власти, које би олакшале посао у велико. То је веома погрешно и ја се надам, да ће се ова погрешка моћи у специјалном претресу поправити. Не може се одрећи у сукобима, какви могу настати, вредност утицаја јавних органа, било општинских, било административних. Бар у том правцу треба оставити стање онакво, какво је било и како је најбоље а странке упутити на парницу у случају заплетеном и неодређеном те да расправе тамо где му је место у своју ствар, а дотле да остане у положају у коме полицијска власт одреди и у односима, који треба да постоје између грађана, којима ова млада земља лежи на срцу. То је једна мана, коју би требало кореговати.

Друга је мана — по моме мишљењу — у томе, што састављајући извесне судове, ограничавају их у одређивању и суђењу у том правцу, што их везују само за прописе измене закона о мораторијуму у овој ствари. Јер ако се остане на томе, онда ће се доћи до извесних ствари, које се имају решити, да оне не могу задовољити ни правду, ни закон, а ни оне, који се обраћају за његово решење. Извесне случајеве овај закон не предвиђа, али је могуће, да их може бити. Ти случаји могу бити овакви. Закупац напустио је свој стан пред рат али није одрекао. Сад наишао други у тај стан и он — противно правди и правичности — изгони њега из стана и сам улази и не плаћа кирију заку-

подавцу. Тако се долази до једног положаја, да га по овим законским прописима не можеш одбити, а ако би се дао шири круг рада суду, могао би се одбити, јер не би било ни правично, да се таквом закупцу чини по његовом тражењу. Трећа је мана овога закона у овоме.

Колико ја познајем прилике у унутрашњости, ја мислим, да су ова питања скоро сама по себи између самих закупаца и сопственика приведена крају и решена. За питања, дакле, у унутрашњости, нарочито за дубљу унутрашњост, она су по мом мишљењу — постала индиферентна. Али, за Београд могуће да би била од велике вредности. Ја бих још могао господину Министру, ако хоћете признати, да би требало да нешто размисли односно Београда, али мислим — нека ми не замери, јер искрено говорим, — да ће погрешити, ако се то и надаље на унутрашњост распростре. За унутрашњост нису потребни нарочити судови, јер они само могу изазвати излишне сукобе, стога тамо треба оставити ствар редовитим судовима. Међутим, хоћу да обратим пажњу, да је сам поступак веома опширан и, чини ми се, излишан. Мени се чини, да је и главна тежња господина Министра била у томе, да се ти спорови расправе на леп и миран начин; он је тако и данас говорио. Због тога ја налазим, да би ту дугачку процедуру требало сасвим избацити, јер је и иначе код сваког суда прва дужност, да гледа, да парничаре приволи, да се на миран начин споразумеју и расправе свој спор; а нарочито је то дужност суда, кад су у питању овакве ствари. Дакле, ја се надам, да ће се у том правцу изићи на сусрет, и ограничити увођење нарочитих судова што јаче, а процедуру умањити ради бржег рада.

Ми имамо доста судова да би могли правду изрећи а са уведењем нових ја се бојим, да се с правом не каже: у народу у коме има много судова и апсана, а мало школа, има мало просвећености и радиности, а најмање правде. Мени се чини, да се оном најглавнијем циљу неће одговорити, ако се остави оваква процедура, каква је предвиђена. Ако те процедуре не буде, ја сам уверен, да ће се много брже свршити сам посао и да ћемо моћи наћи много лакши и бољи пут за брзо, јефтино и добро решење ових спорова. У том правцу слажемо се сви и ја мислим, да ћемо ми успети, да нађемо такво решење, које би одговарало постављеном циљу.

На завршетку свога говора хоћу да замолим господу посланике, да о овој ствари у начелу више не говоримо, већ да пређемо на појединости, јер је очевидна потреба за доношење оваквог закона, и онда сви морамо гласати за овај законски предлог у начелу али хоћу, да напоменем, да је овај закон привремене природе и да

он не би могао да задовољи извесне примедбе, које се појављују као умесне и оправдане.

Питање, које је један од господe овде изнео, да држава треба што пре да подузме подизање станова за своје установе и да тиме ослободи велики број зграда, то је питање веома умесно и мудро, и оно заслужује сваку пажњу. Време за његово извођење кратко је, али ипак треба предузети нешто; јер кад се нешто почне, оно ће се и свршити, а ако се никад не почне, онда се ништа не може ни урадити. Држава треба и у свом интересу да почне подизати зграде за себе и своје чланове.

Има, господо, и друга једна ствар, која ме је немило дирнула. Ја апелујем увек на солидарност свих грађана наше нове краљевине, која још није потпуно дограђена, и нека сваки од вас, господо, и сва наша браћа слободно рачунају на то, да ћемо увек изићи им на сусрет са свом искреношћу племените српске душе и са потпуном братском предусретљивошћу у свему. И за то, господо, не треба други пут нико да каже: »Ми вам одричемо солидарност у раду, јер то није наша ствар, већ ствар Србије«. Господо и браћо моја, свака стопа наше земље, и она тамо доле на приморју, и она у Међумурју, и по свима другим крајевима наше отаџбине наша је заједничка земља, наше заједничко добро, наша заједничка домовина и ми смо дужни сви, без разлике из кога смо краја, и посљедњу кап крви дати за њу, кад то потреба затражи. (Громки аплаус и бурно одобравање.)

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Реч има господин посланик Кристан.

Poslanec Anton Kristan: Spoštovani zbor! Predležeći načrt popolnitve zakona o stanarini je eden onih, ki so velike važnosti in ki so res nad vse potrebni, da se tudi v teh krajih, kjer še podobnega varstva najemnikov niso imeli, da se tudi v teh krajih varstvo najemnikov realizira.

Pri nas v stari pokojni Avstriji smo tak zakon že imeli in še nekaj dni pred prevratom se je ta s posebno ministrsko naredbo še poostril, tako da imamo pri nas, ker še vsi avstrijski zakoni veljajo tedaj v krajih stare Avstrije popolnoma dobro varstvo najemnikov potom precej krutih določb kazenskih paragrafov. Ali kljub temu niso v bivši Avstriji vsi ti paragrafi povsem dosegli svojega pravega namena, ker tudi najstrožji paragrafi in najstrožje naredbe ne morejo izpodbiti dejstvo, da tam, kjer je pomanjkanje stanovanj, zmirom bogatejši in premožnejši s podkupovanjem dobi stanovanje medtem ko ga revež ne bo dobil ali le z veliko težavo. Mi v Sloveniji smo morali n. pr. seči po posebnih naredbah, ali kakor so tudi bile ostre, vendar se z njimi ni doseglo pravega namena. Zato tudi jaz pri teh predloženih naredbah, kakor so drugače vse hvale vredne, ne naj-

dem onega, kar bi dejansko pomagalo belgrajskemu oziroma srbijanskemu prebivalstvu. Pri nas smo tudi uredili stvar tako — kakor ta naredba predstavlja — namreč da občina po svojem posebnem stanovanjskem uradu razsoja o sporih, oddaja stanovanja itd. Toda prišli smo do tega, da občine ne izpolnjujejo v polni meri stavljene jim naloge in to vsled svojega sestava, ker pri nas v stari, pokojni Avstriji za občine nismo imeli splošne in enake volilne pravice, tako da bi bili v občinskih zastopih res pravi ljudski zastopniki, ampak so še danes zastopniki privilegiranih razredov, tako da so tisti, ki prevladujejo v občinskih odborih po največ gospodarji, ki imajo v prvem in drugem volilnem razredu največ pravic. Občina zato nikdar ne upa nastopiti s tisto resnostjo in oštrostjo proti hišnim gospodarjem kakor to naredba veleva. Zato so vse te stroge naredbe precej ilusorne, ker občine vsled svojega sestava, kot sem rekel, ne nastopajo tako, kakor bi bilo treba. Zato je pri nas nastala zahteva po uredbi nekakega državnega urada za najemnike in stanovanja. Jaz mislim, da bi se tudi tukaj, ko se razpravlja o tako važnem problemu, kakor je problem obrambe najemnikov, sprejeli iz več ozirov odločbo; da naj se ustanovi poseben državni urad za najemnike in stanovanja, ker le iz tega državnega urada bi bilo mogoče vse to sistematično urediti in voditi.

Gospodje! Stanovanjsko vprašanje je eno najvažnejših vprašanj sedanjosti pa tudi eno najvažnejših vprašanj bližnje bodočnosti, in to ne samo v Beogradu in v Srbiji ampak tudi v Zagrebu, Ljubljani in v vseh naših mestih od Maribora doli do Soluna. Gospodje! Kakor kaže situacija, privatni podjetniki še dolgo ne bodo zidali nikakih hiš, zlasti ne radi tega, ker jim država predpisuje, da ne smejo povisati stanarine. Kako naj zasebni podjetnik investira v hiše ogromne tisočake, če mu to ne bo absolutno ničesar ali pa le malo neslo? Ker mu sedaj pri teh odredbah in sedanjih troških ne bi ničesar neslo, zato privatni kapital tudi ne bo ničesar investirao, ampak bo čakao drugih časov, ko bo stavbeni materijal in vse drugo cenejše. Naloga države, celokupne države bo, a bo to izvršila. Zato se zelo čudim, da je danes zjutraj eden izmed govornikov nastopil proti temu, češ a so stanovanjske in podobne odredbe stvar avtonomnih vlad, n. pr. v Zagrebu in drugod. Ne, gospodje! To je prav tako skrb cele države in še ta bo morala poseči vmes z svo energijo in odločnostjo, če bo hotela, da uredi vse tako, kakor je treba. (Živahno odobravanje.)

Gospodje! Stanovanjsko vprašanje specijelno Beograda ni samo vprašanje teh najemnikov, ki danes trpe vsled pomanjkanja stanovanj pod horentnimi cenami stanovanj. Gospodje, Beograd se bo razvill. Iz tegale mesta bo nastalo velikansko milijonsko mesto, ki bo moralo razviti industrijo in napraviti velikan-ska podjetja, da se bo povzdignilo vse, kar je v tej deželi, ker leži ob dveih velikih rekah in je prehod

iz okcidenta v Orijent. V Beograd bodo privreli delavci, uradniki, trgovci, obrtniki — kam jih boste pa dali? To stanovanjsko vprašanje bo vedno trkalo na vaše duri in je pogrešeno, če se rešuje diletantsko, če se stori samo nekaj, drugo pa odloži ad kalendas graecas. Jez sem mnenja, da bi se tu pri rešitvi stanovanjske vprašanja vzelo za princip, da se ustanovi državni stanovanjski urad, kojega naloga bodi, vzeti vso stvar v roko — ne samo v Beogradu, ampak v vseh mestih, kjer vlada pomanjkanje stanovanj. Urejen naj bo po najmodernejših načelih, da bodo imeli najemniki in gospodarji vanj polno zaupanje kot v onega faktorja, ki je potreben in je na mestu.

Stanovanjsko vprašanje mora vzeti ta urad v roke tudi radi tega, ker bo baš ta urad moral graditi tudi hiše. Mi n. pr. smo v Ljubljani konstatirali nastopno: Če ukrenemo tudi vse mogoče proti tujerodnim občanom, tujerodnim podanikom in jih izženemo iz mesta, ne dobimo dovolj stanovanj za lastne ljudi. S tem, da so likvidirali na Dunaju razni uradi, ki so bili tam centralizirani, in so se njih oddelki naselili v Ljubljani, je prišlo v našo prestolico nešteto rodbin, ki vse nujno rabijo stanovanja. Barake so le nekaj zasilnega, drže k večjemu par let. Poleg tega se bo še industrija razvijala, n. pr. železniške delavnice se bodo morale ustanoviti že radi železnic samih, izdelovati bomo morali marsikaj onega sami, kar nimamo doma in smo navezani na uvoz. Kje pa bodo stanovali delavci? Ker privatniki ne bodo zidali, mora zidati država. Treba je dobiti činitelja, ki bo to napravil, in zato bo urediti državni stanovanjski urad, ki naj bi se s temi stvarmi specijelno pečal. Toliko o tej stvari v glavnem.

Če bi se hotel spuščati v podrobnosti predloženega načrta, bi moral omeniti najprej oni nesrečni način izbiranja članov razsodnega odbora, ki ga vidimo tudi sicer v tej zbornici pri sestavljanju odsekov. Kocka naj odloči, kdo naj bo po 15 dni član odbora, ki bo odločal spore glede oddajanja v najem itd. Kdo bo prišel v odbor? V ta odbor ne bodo prišli morebiti tisti ljudje, ki so zato sposobni, ampak tisti, ki jih v to določi kocka. Ta naredba pravi tu: Iz ovih lista prvostepeni sud izvuči če kockom dvadeset sopstvenika i dvadeset zakupaca, koji će po redu izvlačenja biti po 15 dana sudije. Gospodje! To ni politika sposobnih ljudi, ampak politika kocke, ker je vse odvisno od slučaja, katero ime potegne tajnik iz vrečice. Ta določba je na vsak način prav malo na mestu. Več drugih malenkosti bom predložil v specijelni debati, v kateri bo treba tudi porazpraviti vprašanje varstva podnajemnikov, koje ta naredba niti ne omenja.

Kakor tedaj pozdravljam z veseljem ta majhen dokaz socijalne politike, ki ga predstavlja ta dopolnitev zakona, bi vendar želel, da se vzame ta stvar v roke, kakor je treba, in se dela na to, da se ustanovi državni stanovanjski urad, ki bi uredil stanovanjsko

mizerijo v blagor nas vseh. Naša država — ponavljam namenoma — se bo razvijala, bo vsak dan večja in močnejša in če ne bomo v nobeni stvari storili energičnih korakov, bo stalo vsak dan pred nami eno ali drugo stanovanjsko najemninsko vprašanje, in vedno bomo imeli razprave, ki se bodo vlekly brez konca in kraja.

Naš klub bo kakor je naznanil že zjutraj moj somišljenik Vilim Bukšeg, glásoval za to stvar; vendar bi želel, da bi se v specijalni debati dalo še nekaj točk v ta načrt, ki bi garantirale, da bo celo stanovanjsko vprašanje rešeno bolj temeljito in vse bolj v korist najemnikov, nego se s tem načrtom namerava. Vem, da je stvar nujna in da bo za moment vsaj nekaj pomagano; v resnici bo pa prav to vprašanje rešeno šele tedaj, ko ga bomo vzeli v polni njegovi važnosti v roke. Čeprav je za vse to danes v zbornici prav malo zanimanja, ker mislijo gospodje, da se tiče stvar na videz samo Beograda, bi prosil, vendar da jo vzamemo iz vso resnostjo v roke. Ureditev stanovanjskega vprašanja, ureditev stanovanj za najemnike, njih razmerje napram hišnim gospodarjem ni le beograjska stvar, ampak stvar vse Jugoslavije, vse naše države. (Živahno odobravanje in ploskanje.)

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Предлажем, да се закључи ред говорника. (Прима се.)
Дајем реч господину известиоцу.

Извистилац ВЕЉА ВУКИЧЕВИЋ: Господо, молим вас, дозволите и мени, да на завршетку ове дебате у начелу — као извистилац овог законског пројекта — проговорим неколико речи, додирујући донекле и сáм пројекат, а у исто време у колико се могу додирнути и примедбе, које су на овај пројекат пале.

Господо, овај закон по саоме своме трајању је кратак. Његов је рок ограничен, јер траје само једно и извесно кратко време, а изазван је — као што добро знате — нуждом. Нужда, то је мотив, који изазива овај закон не само код нас, него и у целој свету, где се ратовало, које су стране ратом биле поремећене, однос између прираштаја станова и тражење поремећен је тако, да је оскудица у становима постала не само код нас у Србији, него у целој свету. И Француска и Енглеска исто тако муку муче, као што мучимо и ми.

Господо, кад се овај закон не би донео, ми би услед тога можебити имали неогледне последице. Ја замишљам само Београд у времену 1. маја, као дана одређеног за сеобу. Сви закуподавци би, сасвим природно са њиховог гледишта, отказали станове, сви би се закупници станова једновременно нашли на улици и онда би то селиште такве масе створило страховити каос овде у Београду, а донекле и у целој Србији. Овим се то регулише, иако не сасвим потпуно, јер је потпуно регулисавање немогућно, али из-

бегнуће се у толико, да ће се селење тако огромних размера свести на селење најмањег размера. Исто тако било је потребно, што је закон, по нашем одборском мишљењу, добро урадио регулисати цене киријама. Морало се и мора се водити рачуна о скупоћи, која данас влада. Ми смо — регулисавајући те цене киријама — водили рачуна о томе, али једновременно водили смо рачуна и о великој маси, која се општим именом зове сиротиња, која може бити врло тешко плаћа садашње закупне цене, те смо то повећање кирија тој маси, која — узгред буди речено по несрећи — живи у становима несолидним и нездравим, оставили ону првобитну цену кирије.

Морало се водити рачуна и о томе. Замерено је, каже се, не би требало у опште плаћати кирије ни до 1. маја, као што је то пројектом предвиђено. По мораторијуму војни обвезаници нису подлежали плаћању кирије; они донекле не подлеже ни сад, али, господо, разлика је и у времену, у коме је последњи закон о мораторијуму донешен и сада. Раније ми смо имали живот у солиднијим ценама с једне стране и с друге стране имали смо и тај вечити страх од тога, да ће доћи моменат, када ће непријатељ — поред свега отпора наше војске — својом многобројношћу надвладати нас и онда је било сасвим природно, да и плаћање кирије уопће изостане. Али сада, у моменту, кад се овај закон решава, прилике су сасвим другачије. Сада су чиновницима повећана њихова средства за живот са извесним додатком на скупоћу. Сад је код нас уопће скупље плаћано тако, да и они, који су војни обвезаници, а имају прихода више од 3000 динара годишње, што се код нас у Србији сматра као неспротињско стање, да су ти људи у могућности, да плате од 1. маја кирију.

Господо, нека су господа замерили на судски поступак, који је спроведен у овоме закону. Ја — иако нисам правник — морам по сили прилика и случају околности, а не по својој вољи, да говорим и о тим стварима.

На пример, неки је господин посланик замерио, да смо ми са правне стране гледишта о овоме пројекту законском отишли даље, него што нам је постављено у задатак, да нисмо узели само да решавамо закон у оној суштини његовој, о закупу и регулисавању кирије, него да смо прекорачили границе и отишли даље, те смо ушли у ликвидирање послова. Господин посланик се позвао на други одељак тачке а) и тачке б) и говорио о дугорочним закупима и о закупима, који због нужде и потреба морају да се допуњавају.

Кад буде на специјалном претресу, ја то сада само напомињем, онда ће се видети, да те

допуне и у једној и у другој тачки а) и б) само допуњају главну изразиту мисао, која има да се спроведе у овом закону, а то је та, да сведе — колико је могуће — на право ставрно предратно стање. Даље замерено је, што се узима за састав нарочито овакав суд. Ми смо у одбору радили два пројекта односно тога, али су се обадва сложила на то, да треба установити нарочити суд. И господин Министар Правде и већина одборска сложна је у томе, да је боље да у овом суду буде и правника; зато се и дало то, да чак судије, које се не могу упућивати на друге послове, сад у овом случају наредбом или репешем министровим могу бити председници таквих судова. Ја више сматрам и налазим, да је већа вредност, већа гаранција, кад се суди не само по здравом разуму, као што је то казано, него кад уз здрав разум дођу људи стручњаци-правници.

Разуме се, да овај закон не може имати своју апсолутну потпуност, али ја мислим, да се он у начелу може примити. Има извесне, може бити оправдане, примедбе. Паст ће и друге оправдане примедбе можда на нешто, што се није могло предвидети и онда после тих примедба у појединим одредбама овога закона можемо закон допунити и исправити те на тај начин, у колико људи могу предвидети, да спремимо за друго читање закон, који ће одговорити свима потребама овога данашњег времена.

Ја молим, да се овај закон у начелу прими, а кад буде у појединостима, онда ћемо о појединим стварима — кад буду на дневном реду — дискутовати.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Овим је, господо, претрес у начелу завршен. Према томе прелазимо сада на гласање. Гласаће се поименично о томе, да ли се овај законски предлог — »Закон о изменама и допунама у закону о обустави извршења и обезбеђења као и тока рокова од 29. јуна 1914. године« — у начелу прима. Она господа посланици, која примају овај законски предлог у начелу, гласат ће »за«, а она, која га не примају, гласаће »против«. Молим секретара господина Јосифа Бојиновића, да прозива имена чладова Народног Представништва, а молим секретара господина дра. Лончара, да изволи бележити имена Народних Посланика.

(Настаје гласање).

Секретар ЈОСИФ БОЈИНОВИЋ прозива посланике да гласују.

После гласања.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Господо, дајем 10 минута одмора, јер сам обавештен, да има неколико посланика, који су запречени другим послом, а налазе се у згради Народног

Представништва. Њих треба позвати на гласање и за то је потребна пауза од 10 минута.

(Настаје одмор.)

После одмора.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Господо, састанак се продужује. Молим господина секретара, да накнадно изврши прозивку за гласање у начелу.

Секретар ЈОСИФ БОЈИНОВИЋ прозива посланика да гласују и они су гласали овако:

1. Адолф Рибникар за.
2. Др. Алберт Крамер за.
3. Др. Алкеса Богдановић није овде.
4. Алекса Жујовић није овде.
5. Др. Александар Мијовић за.
6. Др. Александар Рокнић за.
7. Андрија Протић за.
8. Андрија Радовић није овде.
9. Андрија Станић није овде.
10. Андрија Цветковић није овде.
11. Анте Јагић није овде.
12. Др. Анте Павелић није овде.
13. Др. Анте Тресић-Павичић није овде.
14. Др. Анте Трумбић није овде.
15. Др. Антун Коросец није овде.
16. Антун Кристан за.
17. Антон Сушник за.
18. Атанасије Шарковић за.
19. Ахмед Салихбеговић није овде.
20. Анте Ђукић није овде.
21. Антун пл. Михаловић за.
22. Бранко Рајић није овде.
23. Др. Богдан Медаковић за.
24. Богдан Михајловић за.
25. Боривоје И. Поповић за.
26. Божидар Поповић за.
27. Др. Божо Вукотић за.
28. Валеријан Прибићевић за.
29. Васо Кнежевић за.
30. Васо Муачевић за.
31. Др. Велимир Дежелић за.
32. Др. Велизар Јанковић није овде.
33. Велислав М. Вуловић није овде.
34. Велислав Михајловић за.
35. Веља Вукичевић за.
36. Већеслав Вилдер није овде.
37. Вилим Бугшек није овде.
38. Витомир Кораћ није овде.
39. Вјекослав Јелавић није овде.
40. Др. Вјекослав Кукавец за.
41. Вјекослав Спинчић није овде.
42. Владо Савић за.
43. Др. Владимир Чалдаревић за.
44. Др. Владимир Ђоровић за.
45. Др. Војислав Бесаровић за.
46. Др. Војислав Ст. Вељковић за.

47. Др. Војислав Маринковић за.
48. Војислав Шола није овде.
49. Др. Гавро Манојловић није овде.
50. Глигорије Јефтановић за.
51. Др. Гргур Б. Анђелиновић није овде.
52. Грга Тушкан није овде.
53. Данило Димовић за.
54. Фра. Дидак Бунтић није овде.
55. Димитрије Закић за.
56. Димитрије Машић није овде.
57. Димитрије Попадић за.
58. Др. Динко Пуц није овде.
59. Драгић Муцић за.
60. Драгиша Лапчевић није овде.
61. Драгољуб М. Божиновић за.
62. Драгољуб М. Јоксимовић није овде.
63. Др. Драгољуб М. Павловић за.
64. Драгутин П. Васић за.
65. Др. Драгутин Лончар за.
66. Драгутин Пећић за.
67. Душан Васиљевић за.
68. Душан Кеџмановић за.
69. Др. Душан Пелеш за.
70. Др. Душан Поповић није овде.
71. Душан Тушановић није овде.
72. Бока Ж. Брачинац за.
73. Борђе Златковић није овде.
74. Борђе Несторовић није овде.
75. Борђе Пејановић за.
76. Др. Буро Шурмин није овде.
77. Буро Цамоња није овде.
78. Др. Едмунд Лукинић није овде.
79. Др. Ејуб Мујезиновић није овде.
80. Др. Жарко Миладиновић није овде.
81. Живан Виталић није овде.
82. Др. Живко Бertiћ за.
83. Др. Живко Њежић није овде.
84. Др. Живко Петричић није овде.
85. Др. Живко Продановић није овде.
86. Живојин А. Златановић за.
87. Живојин Златић није овде.
88. Живојин Рафајловић није овде.
89. Живојин С. Тарсић за.
90. Живојин Шобић за.
91. Др. Здравко Ковачевић за.
92. Ибрахим Сарић за.
93. Иван Весењак није овде.
94. Иван Кејжар за.
95. Иван Ковачевић није овде.
96. Др. Иван Крнић није овде.
97. Др. Иван Лорковић није овде.
98. Др. Иван Марија-Чок није овде.
99. Иван Мештровић није овде.
100. Др. Иван Н. Новак за.
101. Др. Иван Палечек није овде.
102. Др. Иван Першић није овде.
103. Др. Иван Пошчић за.
104. Др. Иван Рибар за.

105. Др. Иван Рикард Краус није овде.
106. Др. Иван Швепл није овде.
107. Иво Гризогоно за.
108. Иво Еветовић за.
109. Игор Штефаник за.
110. Илија Илић није овде.
111. Илија Лумовић није овде.
112. Илија П. Михајловић није овде.
113. Јанес Бродар за.
114. Јанес Штрицин за.
115. Др. Јанко Шимрак за.
116. Јаша М. Продановић није овде.
117. Јован Бањанин није овде.
118. Др. Јосип Ловренчић за.
119. Јосип Хохњец за.
120. Јосип Гостинчар за.
121. Јосип Копач за.
122. Јосиф Рајачић није овде.
123. Јосип Фон за.
124. Др. Јосо Сунарић није овде.
125. Јосип Бојновић за.
126. Јосип Петејан за.
127. Др. Јосип Смодлака није овде.
128. Јоца П. Јовановић за.
129. Др. Јован Манојловић за.
130. Јоца М. Селић није овде.
131. Дон Јурај Бианкини није овде.
132. Јован Шмитран за.
133. Др. Карло Трилер није овде.
134. Керубин Шегвић није овде.
135. Коста Божић за.
136. Коста Кујунџић није овде.
137. Коста Стојановић није овде.
138. Коста Л. Тимотијевић за.
139. Крета Д. Марковић за.
140. Др. Лавослав Ханжек није овде.
141. Др. Ладислав Полић није овде.
142. Лаза С. Поповић за.
143. Др. Ловро Погачник за.
144. Др. Лука Чабрајић није овде.
145. Љуба Бабић-Балски није овде.
146. Фра. Љубомир Галић за.
147. Максим Ђурковић није овде.
148. Др. Максо Рошић није овде.
149. Маринко Станојевић за.
150. Марко Н. Трифковић за.
151. Др. Мартин Матић за.
152. Др. Мато Дринковић није овде.
153. Др. Матко Лагиња. није овде.
154. Мелхиор Чобал за.
155. Др. Мелко Чингрија није овде.
156. Мехмед бег Зечевић за.
157. Др. Мехмед Спахо није овде.
158. Др. Миладин Свињарев није овде.
159. Миладин Стефановић за.
160. Милан Јојкић није овде.
161. Милан Капетановић није овде.
162. Милан Марјановић за.
163. Др. Милан Марковић за.
164. Милан Недељковић није овде.
165. Милан Ројц није овде.
166. Др. Милан Секулић није овде.
167. Др. Миленко Марковић за.
168. Миливоје Башић за.
169. Миливоје Ж. Јовановић није овде.
170. Мијо Етингер није овде.
171. Милорад Драшковић за.
172. Милорад М. Павловић није овде.
173. Милован Лазаревић није овде.
174. Милош Трифуновић за.
175. Милутин П. Драговић за.
176. Др. Милутин Мажуранић није овде.
177. Милутин Станојевић није овде.
178. Гроф Мирослав Кулмер није овде.
179. Мита Ђорђевић за.
180. Мита Клицин за.
181. Др. Мита Мушицки за.
182. Др. Мита Топаловачки није овде.
183. Михајло Благојевић за.
184. Михајло Ивановић није овде.
185. Михајло В. Илић за.
186. Михајло М. Илић за.
187. Михајло Јовановић није овде.
188. Михајло Р. Радивојевић за.
189. Михајло Шкарић није овде.
190. Мишо Кутузовић за.
191. Др. Момчило Нинчић није овде.
192. Настас Петровић за.
193. Никодије С. Милетић за.
194. Др. Никола Винтерхалтер није овде.
195. Никола М. Пашић није овде.
196. Др. Никола Суботић није овде.
197. Др. Отокар Рибар није овде.
198. Пајо Драгић за.
199. Др. Павел Пестотник за.
200. Перо Јовановић за.
201. Петар Вуксановић за.
202. Петар Милорадовић за.
203. Перослав Паскијевић није овде.
204. Др. Радован Марковић није овде.
205. Радослав Агатовић за.
206. Ранко Обрадовић за.
207. Сава А. Бојкић није овде.
208. Саво Вукојичић за.
209. Др. Саво Љубибрадић за.
210. Др. Светислав Поповић није овде.
211. Светозар К. Ђорђевић за.
212. Светозар Прибићевић за.
213. Др. Светозар Ритиг није овде.
214. Светозар Хацић за.
215. Симо Ераковић за.
216. Саша Перић није овде.
217. Др. Славко Милетић за.
218. Славко Хенч није овде.
219. Сретен В. Којић није овде.

220. Др. Срђан Будисављевић за.
 221. Дон Станко Банић за.
 222. Станко Павичић за.
 223. Др. Станојло Вукчевић за.
 224. Др. Стеван Чокић-Симеоновић није овде.
 225. Др. Стјепан Кукрић за.
 226. Др. Стјепан Сркул није овде.
 227. Стојан Костић за.
 228. Стојан М. Протић није овде.
 229. Стојан Д. Рибарац није овде.
 230. Суљага Салиагић није овде.
 231. Тихомир Д. Драшковић за.
 232. Тихомир Константиновић за.
 233. Тодор Божовић за.
 234. Тодор Станковић за.
 235. Тришко Жугић за.
 236. Др. Тугомир Алауповић за.
 237. Др. Урош Круљ није овде.
 238. Урош Поповић за.
 239. Фран Графенауер за.
 240. Др. Фран Волгар није овде.
 241. Фран Пишек за.
 242. Фрањо Смодеј за.
 243. Др. Фран Шаубах за.
 244. Др. Фрањо Новак за.
 245. Др. Франтишек Јанковић за.
 246. Др. Фрањо Новак за.
 247. Др. Халилбег Храсница није овде.
 248. Хамид Хаџи Сврзо за.
 249. Др. Хенрих Кризман за.
 250. Пезар Акачић није овде.
 251. Чеда Гагић за.
 252. Чеда А. Костић за.
 253. Шефкија Глухић за.
 254. Шукрија Куртовић за.
- После гласања.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Господо, изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 140 Народних Представника и сви су гласали за. Према томе објављујем, да је овај законски предлог примљен у начелу. Прелазимо на специјални претрес на испитивање појединих чланака. Ја молим госпoду посланике, ако који има какoву допуну, да је изволи предати писмено.

Известилац ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ чита: Члан 2. а) Сви постојећи текући закупни станова и зграда уопште, конституисане пре или у току рата, без обзира на уговорени рок и продају имања, продужују се да трају још за годину дана, рачунајући од дана истека полгођа (за селидбу) у коме је објављена општа демобилизација војске садањег рата.

Но код дугорочних чији је уговорени рок дужи од године дана закупа, ако купац или ма-

ко од његове породице за извесно време није уживао закупљене просторије услед ратне опасности, реквизиције, бегства или насилног одвођења (интернирања, конфинирања и др.) трајање његово продужује се после уговореног рока још и за пзнос неуживаног времена.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: За прву тачку пријавио се за реч господин др. Александар Мијовић.

Др. АЛЕКСАНДАР МИЈОВИЋ: Како циљ овога закона није ликвидација, то сам ја у опште био противан овој другој одредби члана 2., где се говори, како се неуживани закуп треба да продужи за неуживано време, и за овај случај постоји позитиван закон, према којем има излаза из ове ситуације. Један купац, који не ужива закупно добро, и по досадањем закону има разлога тражити, да за то време закупну цену не плати. Према томе он ни у ком случају неће бити оштећен.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин известилац.

Известилац ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ: Молим вас, госпoдо, кад смо овај члан расправљали, онда је код тачке а) пала реч и о томе, да има закупа, као што је овде наглашено, дуже од годину дана.

Ови људи, који су уживали закуп дуже време од године дана, улагали су извeстан капитал, материјал ради преправке, доправке и проширења у својим закупним добрима, а прилике су, међутим ратне биле такве, да они у тој мери нису могли да уживају у закупу, као што би то било у времену кад су узимали под закуп.

Да би се колико толико та штета, која је нанета таквим закупцима ублажила, и да би се дала могућност људима, да своје радње доправкама и поправкама прошире и побољшају, ми смо сматрали да поред рока од године дана треба дати могућност људима за још један дужи рок, и тај рок трајања је ополики, за колико се времена тај закуп није уживао, а колико је то, то има суд да цени и одреди дужину закупа.

Господин Мијовић има донекле права, и то ипак само донекле, јер се прва и друга одредба допуњавају тако да праве целину, коју сада не треба раздвајати. Из ових разлога молим да се одборски предлог прими.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Драгиша Васић.

ДРАГИША ВАСИЋ: Примедба мога колеге дра. Мијовића има своје оправдање, и заслужује да се о њој размисли мало јаче.

Тенденција законодавца не сме бити да проширује једно нередовно стање тако далеко да се не дође никад до нормалног живота и нор-

малних стања. Зато бих молио господина известиоца да ову ствар узме као примедбу и о њој размисли доцније, када ће се појавити као предлог.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин известилац.

Известилац ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ: Молим Вас, господо, најзад би могла овако ствар да се прими и ја држим да ће господин Министар Правде пристати на то, да примедбе, које падну овде ради бржега свршавања посла, одбор прими к знању и да на основу тих примедба имамо право — ако се на то буде сагласило Народно Представништво — да у смислу оправданости тих примедба изнесемо онда на другом читању један члан са примедбама, те да би при другом читању ми имали у виду све примедбе, које су на првом читању пале. Али то не значи — треба имати на уму — да се овај члан враћа у одбор. Он се не враћа у одбор, него се примедбе примају с тим, да се на другом читању у члан могу по тим примедбама унети извесне измене. Ако се тако буде разумело ово, онда немам ништа противу тога.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин посланик Кнежевић.

ВАСА КНЕЖЕВИЋ: Господо! Ми ову законску основу можемо примити као недовољну, али као један корак решењу овога питања. Међутим, овде би се могло дати нужно учинити у извесним тачкама. На примјер у тачки 1., која гласи: »Закуп станова важи без обзира на уговорен рок до првог наредног полугођа, уобичајеног за узимање станова под закуп (§ 699. гр. зак.). Ако од времена указа о општој демобилизацији до дана за селидбу не би било ни пуна два месеца, закуп ће се моћи отказати тек од другог наредног полугођа«. (Драгутин Печић: Није то пројекат одборски. Ви говорите о нечем другом.)

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Молим вас, господине посланиче, реч је о члану 2., одељку под а) и ви треба о томе да говорите.

Известилац ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ: Ми имамо у ствари два пројекта: Један, који је поднео господин Министар Правде и други, који је поднео одбор у договору са министром Правде. Сад је на претресу онај пројекат, који је изашао из одбора, а мени се чини, да сте ви узели у претрес тачку а) из старог пројекта.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Господине посланиче! Ви сте у заблуди, јер имате пред собом предлог господина Министра, а ми решавамо сад о предлогу одборском.

ВАСА КНЕЖЕВИЋ: Онда одустајем од речи.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Господин посланик је одустао од речи, те прелазимо сад на гласање о тачки а), члана 2. Она господо, која су за ову тачку, устаће, и ако она — као редакција одборска — буде примљена, престаће потреба за гласањем о измени, коју је поднео господин Мијсвић. Прима ли Народно Представништво ову одборску редакцију? (Прима.) Објављујем, да је примљена. Прелазимо на тачку б). Изволите чути господина известиоца.

Известилац ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ чита алинеју прву тачке б), која гласи:

Изузетно од овога наређења, сви закуп конститутисани у току рата без знања или против воље закуподавца (његовог законитог представника, пуномоћника, тјутора, старатеља или најближе родбине) или са знањем овог а на штету предратног закупца, кад је тај закупца оставио своје ствари у закупном добру и уопште по свему није сам напустио ни прекинуо с тим својим закупом и сматрао се у току рата за постојећег закупца, — престају најдаље до конца маја ове године и садањи закупца је дужан до тога доба уступити стан сопственику, односно предратном закупцу, ако исти у том року тражи уселење, изузев ако је војни обвезаник и на војној служби ван места закупног добра.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Реч има господин др. Мијовић.

Др. АЛЕКСАНДАР МИЈОВИЋ: Господо, овде се говори о сукобу два закупа: једног раније, а другог за време рата. Изгледа ми мало срећна редкација, по којој се у таквом сукобу прописује приоритет само предратном закупу. Исто тако незгодно је и то, што се за првог закупца — коме се тај приоритет даје — тражи, да је у закупно добро оставио ствари своје. По моме мишљењу главно је, да први закуп није уопште прекинут са закупцем; споредно је пак и индиферентно, да ли је он при томе оставио и какве ствари у закупном добру, као и то, да ли је овакав закуп био конститутисан пре рата или за време овога. Због тога требало би најпре избрисати реч »предратни«, а за тим место речи »и« ставити реч »или«.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин посланик Печић.

ДРАГУТИН ПЕЧИЋ: Господо, последња тачка прочитане редакције је једна сувишност због тога, што је то исто јасније и одређеније ушло у тачку д) истог члана. Према томе без бојазни за прави смисао закона могу се речи »изузев«, па све до краја потпуно изоставити.

Напомене господина Мијовића о том, да је редакција нејасна, још и са три разлога — по мом мишљењу — нису умесне. Напомена, да је кираџија сам напустио стан и да је излишно и

то, што је оставио ствари за то што могу ствари и не бити, није довољан разлог, да се усвоји. Та околност, што је неко оставио ствари и сматра се за кирајџију, па су му ствари однете, још више потврђује, да је он кирајџија тога стана. Овде се нарочито ишло на то, да се ублажи разлика између оних, који нису хтели, да подносе ризико за време рата, па су још на прву узбуну, на први топ изнели ствари и јавили сопственицима, да не ће стана и да нису више кирајџије. Сада би — по редакцији — Мијовића — требали, да се врате, а ја држим, да би то према сопственицима била неправда. Онај, који је сам добровољним пристанком изишао из стана и саопштио сопственику, да може слободно располагати са станом, каквих баш овде има доста, није право, да се тај изједначи са онима, који су из нужде оставили ствари, утекли и подносили ризико за све време рата.

Друга напомена господина Мијовића — о могућности борбе између предратног закупца и још једног или два ратна закупца — је савршено излишна ствар. Не може бити говора о три закупца, него је један, који сада постоји и један, који је пре рата био. Да ли је овај садањи други или трећи за време рата, индиферентна је ствар. Овде се предвиђа, како ће се расправити однос између оног закупца, који је пре рата стан узео под закуп, па га због рата оставио; а сад у току рата дошао други или трећи; и онда се даје под извесним околностима приоритет ономе, који је имао стан пре рата.

Тако исто господо, овде би требало учинити једну нову напомену, која је штампана после појаве нашега пројекта, а коју је публика истурила на дневни ред. То је питање: шта ће се радити са становима ново подигнутим и са становима, који се из основа имаду поправити. Таквим људима — да би за ово време могли подићи станове и да би могли из основа поправити станове — треба дати првенство, да слободно и независно од предратних купаца закључују закупе. Нека и ова напомена падне сада овде у скупштину и нека буде спремљена за друго читање закона.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин др. Александар Мијовић.

Др. АЛЕКСАНДАР МИЈОВИЋ: Да ову ствар изведемо на чисто; о два закупца ми признајемо приоритет једноме, и то првоме. Питам господина Печића, шта је за њега меродавно, да би се првоме закупу такав приоритет могао признати? Према редакцији одборској он треба да испуни два услова: да је оставио своје ствари и да се понашао тако, да се може сматрати, да закуп није прекинуо. Међутим, господо, по моме мишљењу за приоритет може бити меродав-

но само ово друго, без обзира на то, је ли такав купац оставио ствари у закупном добру или не. Јер, може се десити, да неко остави ствари, а закуп прекине, као год што се може десити и то, да неко не остави ствари, али да закуп није прекинут.

Према томе налазим, да је ова реченица — *»да је оставио ствари«* — сасвим излишна.

Исто тако стоји ствар и са оном другом примедбом, која говори о *»предратном закупу«*. Сукоб може бити између два закупца, од којих је први предратни, а други ратни, али га исто тако може бити и код закупца, од којих ниједан није предратни. Због тога и мислим, да ту реч *»предратни«* треба избрисати, јер носи забуну.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Драгутин Печић.

ДРАГУТИН ПЕЧИЋ: Господо! Тежња је законодавчева, да реши једну појаву у друштву, која ремети мир, која спокојство друштва чини проблематичним. Оно, што узнемирава друштво, оно, што му не одржава редовни мир, то је тежња предратних купаца, да се врате у своје првобитне станове. Законодавац се овде јавља, да расправи сукоб између предратних купаца и ових доцнијих. Ви питате сада: шта ће бити, ако настане сукоб између два у рату појављена закупца. То питање ми овде не расправљамо; то питање законодавац није хтео овде да расправи. О ономе у среди не водимо рачуна.

Он хоће, да умири друштво поред осталог и на тај начин, што ће предратне купце — и то оне, који су напустили своје станове из једног општег и вишег интереса — да врати у свој првобитни положај и чини им неко првенство. Ако би се то сад избрисало, онда баш оно, ради чега се јавља законодавац и ради чега он хоће да васпостави мир, који је у опасности, да се наруши, остаје нерешено. Ваша брига, шта ће бити између два ратна закупца после рата, је излишна, јер то питање не ремети друштвени мир, нити изискује потреба, да законодавац и њих решава. Та питања ће се расправити онако, како се у даном моменту имају расправити.

Ми сад узимамо, да расправимо спор између купаца пре рата и купаца, који су на те купе у току рата дошли и тамо их овај закон затире. То је једна напомена.

Друга напомена је о стварима. Господо! Идеја, да се обележи и оно, како је неко повуко ствари, није самостална; она је допунска страна онога другог, што се о томе говори. И смисао и тежња законодавчева је, да они предратни купци, који су сами напустили закуп, не могу да се врате у своје првобитно стање, па да би то било јасно за судове, законодавац меће пред тога

још и: »да је оставио ствари« и меће неколико појава, интермина, да би судији, који цени те појаве, та факта, било јасно и да би био у могућности да подели ратне закупце у две велике групе и да у једну метне оне, који су напустили закуп по нужди, а у другу, који су сами добровољно напустили стан. И кад има нечега, што може помоћи суду, да ту разлику што боље повуче, то онда — иако има више речи — то није зло, него је добро.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Коста Тимотијевић.

КОСТА ТИМОТИЈЕВИЋ: Господо! Ја нисам мислио говорити код ове тачке, али не могу пропустити, а да не протестујем, ако се хоће да спроведе казна за оне, који нису овде остали и нису пристали, да буду робови. Многи су напустили своја места, своју отаџбину, јер је то морало бити; једни су се мирили са судбином и остали овде, а други се нису хтели тиме помирити, па су напустили своја места.

Господо! Ја мислим, да је закупац везан са појмом уживања, мирног уживања без узнемирувања. Да је закупац увек властан напустити закупно добро, ако је на домаћају зрна непријатеља и ако је непријатељ у близини, да може стићи и за један до два дана. Да се неко помири с тим, да седи у својој кући само да сачува ствари, да сачека непријатеља, ја то не разумем. Може бити да има људи, који се лако мире и с тим. Ја мислим, да један закупац има пуно разлога, да напусти свој стан, радњу и све, а често пута и породицу, па да иде преко брда и гудура; он је, господо, разрешен, да плаћа кирију за време, за које то добро није уживао.

Господо! Има случајева, да је то добро остављено, да ужива једним делом један члан његове породице, али ми врло добро знамо, како је то уживање било. Ако је то био хотел или стан, онда је остављен само један крај, а сва друга одељења заузета су за војне потребе, а то је била права напаст за ту породицу, што ће у другој соби до себе трпети непријатеља.

Ја, господо, мислим, да при вотирању овога закона не уносимо то, што је неко драговољно напустио своје добро; »драговољно« то је управо невољно напуштање. Господо, ја мислим, да сви они, који нису хтели по сили прилика и неприлика, које је рат изазвао остати у месту, могу да се користе и треба да се користе, да не плаћају кирију, докле се не врате у закупно добро.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Министар Правде.

Министар Правде МАРКО ТРИФКОВИЋ: Мени, право да вам кажем, овај члан не изгледа тако нејасан, како је он сада испао нејасан, а што је најинтересантније, овај је члан испао не-

јасан двојици чланова одбора, који су суделовали код грађења овога члана. Ја сам овај члан овако разумео, а за то сам и пристао на њега: *да предратни закупца има прече право од свих оних досуђених, и да му то право не може нико оспорити.* Он има да дође, да се јави суду и да каже: »То је мој закуп и ја желим, да се у то закупно добро уселим; сад у том закупном добру седи Х. У., и ја молим, да му саопштите, да се он благовремено из тога стана исели«. И ја мислим, да суд према овом тексту има да досуди право становања том предратном закупцу. Ја тако схватам.

Што се тиче оне напомене господина Мијовића, да треба предвидети ово и за сукобе између два ратна закупца, ја — право да вам кажем — не видим потребу тога предвиђања, јер ми не изгледа ни могућ тај сукоб. Ми смо овде дакле предвидели, да, кад у једном стану станује један извесан закупца, а тај закупца је предратни или ратни, следеће: Ако је он предратни, има да остане у том добру, а ако је он ратни закупца онда може да буде истеран само од овога предратнога закупца.

Ни од каквог другог закупца не може он бити истеран. Јер ако је неки предратни закупца био у том добру, па је сам од своје добре воље напустио то добро и отишао, онда не може више да се позива на своје право и ми њега овим законом не штитимо и немамо намеру, да га штитимо.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Господин известилац тражио је реч за обавештење.

Известилац др. АЛЕКСАНДАР МИЈОВИЋ: Дакле ви кажете, да није потребно регулисавати питање, кад је реч о два закупца, од којих су оба ратни. Међутим пазите овакав један пример.

Кад се говори о предратном закупцу, онда се увек мисли на моменат, кад је закуп конституисан. Према томе ви сте овом одредбом предвидели овакав случај: Један закупца, који је конституисао свој закуп на једном добру пре овога рата и други, који је на истоме добру закуп конституисао за време овога рата.

Међутим, господо, може бити и овакав случај: да је први закуп конституисан за време овога рата, а пре евакуације, и онда ја не видим разлог, да се ова привилегија, која се прописује у корист првога закупца, не да и оваквом закупцу, који није — истина — предратни, али који је напустио добро закупно због ратних догађаја и против своје воље.

Уопште не видим логику, ако би се покушала да направи разлика између закупца по томе, што је један предратни, а други ратни. Разлике може бити само у томе, што је један ра-

нији, а други познији, али никако и по томе, што је један ратни, а други предратни.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин извештач.

Извештач ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ: Господо! Према ономе, како сам ја разумео ствар, мислим, да не бисмо требали много о овоме да разговарамо, али ипак морам и ја да кажем бар неколико речи.

Тенденција целог овога члана види се управо из ове речи, која је овде унесена, да само онај закупац, који *није по својој вољи* напустио закупљено добро, да тај има права по овоме члану. Онај други, који је по својој вољи напустио закупно добро, тај апсолутно нема права. Има, господо, у Београду маса примера, да су људи за време окупације истерани из станова или су отишли, а ствари су им остале у стану, односно, било је људи, који нису хтели, да се селе, али су им газде на силу стрпали ствари било у подрум било у једну собу. Сад, кад се ти људи враћају — било са војне дужности, било из избеглиштва или са ма каквог другог посла — они са правом траже, да уђу у тај стан, јер га нису по својој вољи напустили. Ето, те људе хоће да штити законодавац.

Има, господо, овде примедба, које би се сасвим оправдано могле усвојити, али их ја не бих могао примити сад као извештач, да се овде у брзини сад редигују ти чланови, него би требало, као што смо већ договорили, оставити то за друго читање, па ћемо према овим примедбама — кад нам буду мало срећенији погледи — лакше се о тим стварима договорити, тим пре, што се разилажење у тим погледима појавило баш између два члана одбора. Молим, дакле, да то оставимо за друго читање.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Прима ли Народно Представништво прву алинеју тачке б), члана 2.? (*Прима.*) Објављујем, да је примљена.

Изволите чути другу алинеју тачке б), члана 2.

Извештач ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ чита: Исто тако иселиће се у исто време и онај закупац (било предратни било ратни), чији је газда (власник зграде) принужден, да се усли у кираџијин стан или зато, што осим тих просторија нема други свој стан или зато, што је његов дотадањи стан бомбардовањем или иначе ратом постао неупотребљив за становање и не може се довести у ред најмање за време од шест месеца дана. Ово стање потребе или неупотребљивости утврђује полицијска власт преко два стручна грађанина увиђајем на тражење сопственика зграде. Кад је случај да такав сопственик има више станова, право избора стана за

усељење припада месном одбору по закону о помагању невољних у рату. Закупац нема права издати под закуп закупно добро за време важења овога закона; такав уговор ништи се.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Нико се не јавља за реч. Питам Народно Представништво прима ли прочитану другу алинеју тачке б) члана 2. овога законског предлога? (*Прима.*)

Објављујем да је прочитана алинеја тачке б), члана 2. примљена.

Изволите чути даље.

Извештач ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ прочита трећу алинеју тачке б), члана 2. која гласи:

При исељавању по овој одредби или иначе при селидби, кад закупац дугује кирију, на позив сопственика стана (његовог татора, старатеља, заступника, пуномоћника или најближе родбине), надлежна месна власт (полицијска, а ако ове нема у месту, општинска) дужна је у присуству два грађанина пописати све ствари кираџијине, узети реч од обе стране о трајању закупа и износу неплаћене кирије, па на потпис тога протокола предати те ствари кираџији под законом одговорношћу са назначењем, да оне служе као првенствена залога за неплаћену кирију, о којој је реч. Тај протокол могу стране код власти преписати и потврдити уз плаћање таксе.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Нико се не јавља за реч. Питам Народно Представништво прима ли прочитану трећу алинеју тачке б) члана 2. овог законског предлога? (*Прима.*)

Објављујем да је прочитана трећа алинеја тачке б) члана 2. примљена.

Изволите чути даље.

Извештач ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ прочита тачку в), члана 2. овог законског предлога, која гласи:

в) Све кирије, уговорене у току рата, било да су закупци приватна лица или јавно-правна лица, које се од 1. маја 1919. имају плаћати по овом члану, утврђују се на висину кирије, коју је дотично добро имало пре рата (прво полгође 1914. год.). Сем тога урачунаће се још и по један додатак и то:

1. У Београду:

за кирије мес. од	51 дин. до	100 дин. по	10%
» » » »	101 » »	200 » »	15%
» » » »	201 » »	300 » »	20%
» » » »	301 » »	500 » »	25%
» » » »	501 » »	1000 » »	30%
» » » »	1000 »	на на више по	40%

2. У окупираним местима и местима која имају првостепени суд:

за кирије мес. од	21	дин. до	100	дин. по	10%
» » » »	101	» »	150	» »	15%
» » » »	151	» »	200	» »	20%
» » » »	201	» »	300	» »	25%
» » » »	301	» па	на више	»	30%

3. У осталим среским и сеоским местима:

за кирије мес. од	11	дин. до	100	дин. по	10%
» » » »	101	» »	150	» »	15%
» » » »	151	па на више	» »	»	20%

Но ако су извесне од закупних просторија услед рата постале неупотребљиве за уживање, онда ће се кирија смањити у сразмери неуживаних просторија.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Код овога става дао је писмену надопуну народни посланик господин др. Јоца Манојловић.

Др. ЈОЦА МАНОЈЛОВИЋ: Предлажем код ове тачке ову допуну:

»Закуподавац може поднети суду, предвиђеном овим законом, молбу ради повишења кирије, до оне своте, која одговара месним приликама и материјалном стању и закуподавца и закупца«.

Пре него што пређем на мотивацију овога мога предлога, слободан сам једну примедбу — односно молбу — поднети овде, а то је, да кад се овака једна новела поднесе, која постојећи закон мења, да меродавни кругови треба да ставе посланицима на расположење и онај основни закон, на који се новела односи. Јер, господо, сад је у питању србијански закон и лако га је свде у Београду набавити, али сутра може бити у питању такав закон из Крајине, из Босне или Далмације, па где ћемо њега набавити? Треба дакле закон ставити на расположење или посланицима или клубовима или да се може наћи у књижници, кад се она буде успоставила.

Што се тиче самог мог предлога, слободан сам у кратко ово да кажем. Као посланик из Војводине, а овај се законски предлог односи само на србијанске прилике, нашао сам за нужно, пре но што овај предлог учиним, да се поразговорим са посланицима, својим друговима из свих крајева.

И ова невоља, што сам је ја запазио, та невоља — констатовао сам — постоји свуда. То је опште запажена невоља, али чудним начином ништа се не чини, да се тој невољи стане на пут. Смер ове новеле и онога основнога закона, на који се новела односи, није то, да штити закупца од закуподавца, него циљ је овога закона и ове

новеле тај, да штити економски слабије људе од економски јачих људи. Сад: ко је јачи? Некако опште мњење влада тако, да је јачи закуподавац према закупцу. Али, господо моја, кад погледамо на живот и на животне прилике, ми видимо, да су много пута, често, врло често закупци јачи, него закуподавци.

Онда, господо посланици, кад ми овакав законски предлог доносимо, којим расправљамо те односе, ми не смемо мислити само на оне богате, који имаду више мањих и већих станова за издавање или имаду више кућа за издавање, него и на ове ситније, слабије људе. Има људи, који су знојем лица свога заштећене паре уложили у једну малу кућицу, а од којих је неко можебити и умро и оставио удовицу — рецимо чиновник — и то удовицу са малом пензијом, а та удовица нема од чега да живи. Она мора сад да се повуче у једну или две собице, а неку собу и да изда. И онда, господо моја, шта смо постигли овде, кад дозвољавамо неки доплатак од 10 до 30%, кад су животне потребе скочиле са више стотина постотака. Та невоља не постоји, господо, само у Војводини, него и овде у Србији, а и у другим крајевима. Пала је овде реч, да се овим отвара пут изигравању. Због тога је овде предложено, да се суду повери, да у оваквим случајевима претресе имовно стање закуподавца и прегледа имовно стање закупца, па онда да се определи, да ли је потреба закуподавцу за живот његов и његове фамилије, да се повиси кирија према потребама данашњег живота; али одмах је ту и друга директива или коректива, а то је, да се види, да ли купац може платити повишену кирију. Ако купац не може платити кирију, онда не можемо заштитити закуподавца.

У врло много случајева ја знам, да је закуподавац на пример удовица, која је уживала малу пензију, а имала више соба. Од пензије није могла живети за време рата, а издавала је за јефтине цене друге њене просторије. Али сви ови приходи не беху довољни, те је приморана била продати кућу и у готовом новцу добивени капитал трошити и тако издржавати себе и своју децу. А њен купац? Смешкао се и трљао руке и чекао, да прекупи ту кућу од закуподавца. Плаћао је малу кирију и уживајући ову заштиту закона, док невоља не примора закуподавца, да му прода кућу. Таквих случајева има свакога дана.

Овим предлогом мојим иде се на то, да не мислимо само на богаташе, који имаду много квартира; много кућа, него треба да заштитимо и мале људе, а међу тим малим људима има и закуподавца. (Народни посланик **ДРАГУТИН ПЕЧИЋ:** И да буде још и дело правде!) Да, и дело правде!

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч др. Драгутин Печић.

ДРАГУТИН ПЕЧИЋ: Предлог господина Манојловића треба да примимо као једну напомену, о којој ћемо размислити за друго читање. У истом смислу ја ћу учинити још једну напомену.

Редакција прочитаног члана има за задатак, да спречи нагло пењање цене и искоришћавање јакних на штету слабих. Али овако редигована редакција може да произведе једно рђаво дејство. То дејство би се највише и најјаче осетило на оправкама зграда и на подизању нових зграда. Према томе — да не би било: »*summum ius summa injuria*« — овде би требало додати још један став, који би гласио овако: »Но код зграда, које се сад подижу, које се подижу у току важења овог закона, као и код зграда, које имаду врло велике оправке или се из основа оправљају, слободно је уговарање висине кирије«. Онда бисмо, господо, постигли то, да бисмо отворили врата капиталу, да се и за време овога рата употреби на подизање нових зграда и на оправку оних, које су у рату много оштећене. Ако овај додатак не би био унет, онда би — по утврђеној скали за кирије — сопственици и капиталисте одговорили на ову редакцију тиме, што нити би зидали нове зграде, нити би оправљали порушене зграде и оне, које су неспособне за становање. Дакле, да бисмо отворили врата капиталу за подизање и оправку зграда, ја молим господина известиоца, да приликом другог читања има на уму и ову напомену.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Коста Тимотијевић.

КОСТА ТИМОТИЈЕВИЋ: Ја бих имао једну малу напомену за господина известиоца.

Овде је речено, да се све кирије, уговорене у току рата, утврђују на висину кирије, коју је закупно добро имало пре рата. То значи претпоставку код овог закона, да је једно добро било већ давано под закуп. Али, господо, може бити случајева, да једно добро није давано под закуп и онда, како ће се у том случају одредити кирија?

ДРАГУТИН ПЕЧИЋ: У том случају кирију би утврдио изборни суд преко вештака.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Витомир Кораћ.

ВИТОМИР КОРАЋ: Ја сам хтио, да свратим пажњу на она два предлога, која су пала од стране господина дра. Манојловића и господина Печића.

Мени се чини, да и један и други предлог са својом неодређеношћу крију опасност, да би се могли злоупотребити. Ја ово спомињем онако

генерално, па ћемо о тој ствари говорити на другом читању, када ћемо имати прилике, да то редигујемо. Кад се у закону каже, да суд по својој увиђавности може одређивати кирију, онда је то једно врло широко право и бит ће препуштено и најшароликијим интерпретацијама, да то према приликама пресуђују. Омогућити пак шаролике интерпретације без икаквог ужег ограничења, значи створити каос и омогућити, да се добре намјере законодавца ставе ван снаге.

Господин Манојловић каже, да ће судови то већ према приликама примјењивати. Али ко нам даје јамства, да ће се то баш свуда тачно и у једном духу примјењивати?

Друга је ствар, о којој је говорио господин Печић. Мени се чини, да је и његов предлог мало опасан због своје неодређености. Јер ако се прихвати принцип, да се може прописивати станарина ради поправке зграда, онда тиме оно темељно ограничење овог закона остаје изван снаге. Ако би се то примило, онда немате никаквих граница, којих се при томе мора држати. У пракси то се неће свагда тако савесно одређивати, и ако се не поставе границе у самом закону, онда се закон може у пуној мери злоупотребљавати.

То сам само генерално имао да кажем.

Имам само да свратим пажњу господи посланицима још на једну ствар. Мени се чини, да је у тачки 2., где се говори о кирији у окружним местима, граница од 21 динара превећ ниско постављена.

Мени се чини, да би ту морало бити разлике, нека буде код кирија од 51 динара до 100 динара разлика у неком односу према киријама у Београду. Исто тако у тачци под 3. у осталим среским и сеоским местима постављено је и за кирије месечно од 11 динара до 100 динара по 10%, а ја мислим, да је то одвећ ниска граница.

ДРАГУТИН ПЕЧИЋ: Господо! Допуна, коју сам ја изнео, неће навести наше ствари на страну путнице, то јест тако, да од ње имамо више штете, него користи. Моја допуна има задатак, да дозволи оним господарима, да слободно погађају цене, који у току рата подигну нове зграде и оним господарима, који у току рата издаше велике оправке тако, да оспособе стан, који је сада апсолутно неспособан за становање. Да овим разлозима има места најбоље ћете видети из ове две околности. — Данас је квадратни метар једног патоса 140 динара, док је у време мира био 5 динара. Данас један добар радник на згради тражи 50 динара дневно, док је у време мира био 5 динара дневно. Данас, овога секунда, тражио је код мене један стругач дрва за четири метра дрва, а нисам добио никако четири метра, него је продавац сложио тако, да

сам добио 3 метра а не четири, па је за та три метра тражио 120 круна, дакле по 40 круна од кубног метра. Ми видимо, какве су огромне разлике у плаћању рада и онда се треба ставити у овај положај, да ли би требало допустити господарима, да могу повећавати цене и кираџијама, а ако из основа поправе стан, те да га оспособе за становање. Али, господо, не допустити, да се оправа станови, кад немамо станова, ја мислим, да је већа несрећа немати стан, него допустити, да се подижу веће цене, па га по досадашњим некретним приликама поправљати. Ја сматрам, да ће бити теже без стана, него са станом, а великом ценом.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Кораћ.

ВИТОМИР КОРАЋ: Хтео сам да са две три речи одговорим господину Печићу. Мени се чини, да би вашом променом тенденција овога закона била изиграна и само би остала гола форма. Али би из основа требало помоћи, да се станови поправе. Несумњиво је, да су оправдани разлози, да је радна снага данас скупа и да је држава дужна да прискочи у помоћ, те да узме оправку станова. Једино ће она моћи најјефтиније да оправи зграде и моћи ће водити контролу при издавању станова под кирију, јер ће она најбоље и најлакше доћи до потребног материјала за оправку.

Ако ви дозволите слободну погодбу за поправљене станове, онда ћете омогућити појединцима, да тјерају људе из станова, јер ће цене таквим становима несразмерно скочити и бити веома високе, а то ће онда опет за собом повући и све остале друге цене.

Ја само износим те напомене, да господа о тој ствари промисле. Мени се чини, да би ово, како господа желе, било врло опасно.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин извештач.

Извештач ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ: Молим, вас, господо, има примедба, које су пале, које сам ја могао сасвим да усвојим без многог страховања или размишљања, а има их, које не бих могао примити. На пример ово, што је господин Печић предложио, то би по моме мишљењу без икаквог страха могао примити, јер ја у то дубоко верујем, да ни једна коренита исправка и преправка какве велике грађевине не ће се извршити нити нова подићи, да би дошло у опасност то, да ове одредбе, које смо поставили по овоме закону, буду изигране, а и ако би тако нешто било, то би било у малом броју и према томе неби требало водити рачуна.

Господин посланика Манојловића исправка већ је мало озбиљнија и о њој треба водити рачуна због тога, што се она проширује;

растегљива је тако, да би евентуално могло бити злоупотреба. Кад би ово наше друштво било тако идеално или бар састављено из Назарена, онда би се зар и могло примити, али пошто није тако у ствари, као што знамо, онда о овоме треба добро размислити. На сваки начин има основа, да ту треба добро размислити, а признајем има и пуно оправданости.

Господин Кораћ тражио је повећање овог процента у унутрашњости. Али он је ово тражио због тога, што не познаје наше прилике у унутрашњости. Цене су киријама тако ниске, да добра кућа, једна зграда велика са целом бајштом, где се може и орати и копати, често може да се добије за 30 динара, а сеоски закупи још су мањи. Сеоски су закупи врло мали, иду чак испод 10 динара, за то смо ми и правили ову разлику и видите, да је овде за Београд стављено од 50 динара па на више. Ја сам се мало распитао о овој ствари због ове норме од 50 динара, па на више. Ово је због тога, да се заштити наш раднички свет и наша сиротиња. Највећи број радничких станова плаћају се 30 до 35 динара максимално. Од 50 динара скоро их и нема.

Ја мислим, да је ово за Београд и ово за унутрашњост потпуно добро, али ипак према свему овоме, како смо ми разговарали, кад смо саслушали примедбе, које су пале, ми ћемо у одбору то расправити и на другом читању то изнети.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Прелазимо на гласање. Питам Народно Представништво, прима ли редакцију овога члана по одборском предлогу. (*Прима.*).

Извештач ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ чита тачку г):

»Закупци су дужни плаћати уредно кирију од 1. маја 1919., па у будуће. Сопственику за ту неплаћену кирију стоје на расположењу сва законска средства обезбеђења и исплате. И надлежни судови дужни су — изузетно од осталих одредаба овог закона о мораторијуму — одобравати средства обезбеђења, доносити осуде и наређивати наплате по општим законским прописима, кад томе места има. Извршне власти дужне су — изузетно од овог закона о мораторијуму — такве осуде и наредбе извршивати и док траје мораторијум само из покретности кираџије.

Неплаћене кирије за време од половине јула 1914., па до конца априла (по новом) 1919. године, као и кирије оних купаца, војних обвезаника, чији је годишњи приход испод 3000 динара, све до дана опште демобилизације, регулисати ће се законом о ликвидацији мораторних обавеза«.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Мијовић.

Др. АЛЕКСАНДАР МИЈОВИЋ: Господо, овде је учињена једна бенефиција у корист закуподавца, наиме, закуподавцу се прописује дужност, да од првога маја наплаћује кирију. По моме мишљењу, та бенефиција није довољна и њу треба проширити на тај начин, што би се закуподавцима признало и право, да због неплаћене кирије за извесно време — рецимо 2, 3 месеца — закуп могу раскинути. Може се на то приметити, да закуподавац има довољно санкције за такво једно право у томе, што закупца може суду тужити и пресуду извршити.

Међутим, господо, сваки, који је имао посла са грађанским споровима знаће, да је та санкција недовољна и имајући у виду сиромашне закуподавце — којима је закупна цена може бити једино средство за живот — ја сматрам, да је проширење на овај начин, како ја предлажем, овде оправдано и нужно.

Други одељак тачке г) сматрам да није јасно стилизован. Ту се на пример каже: »Неплаћене кирије за време од половине јула 1914. године, па до конца априла 1919. године и т. д.« — то јест од почетка рата — остављају се за ликвидацију мораторијума. Тако и треба да буде. Али је после овога дошла реченица »као и кирије оних закупца војних обвезаника, чији је годишњи приход испод 3000 динара...« тако, да се сад намеће питање: шта је са онима, који имају приход изнад 3.000 динара? Сматрам да у овоме погледу редакција треба да буде јасна.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Коста Тимотијевић.

КОСТА ТИМОТИЈЕВИЋ: Господо! Ви видите сами, да ми овим законом улазимо у ствари, у које — у нормалним приликама — не би смели улазити. Невоља закон мења и та нужност — да нађемо што је право и Богу је драго — даје нам смелости, да уђемо у ове ствари, да ништитимо уговоре, да сужавамо право једнога на рачун другог. До сада смо имали у разним члановима на уму закупе. Сад је на реду, да кажемо, шта је право и какве су дужности закупца. Ја, господо, мислим, да правде ради треба гледати подједнако на обе стране: чинити све, да слабији не буде експлоитисан, али и он да врши по могућству своје обвезе. Господо! Чини ми се, да је у овоме члану нејасно изражена једна одредба. Вели се у почетку тачке г), да су закупници дужни, да уредно плате кирију од 1. маја 1919. год. па у будуће. Уредност доста је растегљив појам. Ја бих молио, да се прими као последња редакција: Закупци су дужни, да уредно плаћају кирију свакога месеца. Осим

тога молио бих да има право по закону сопственик зграде, да таквог једног закупца, коме све чини, продужује рок плаћања и неузмирава га још за годину и по дана, а ако купац не хтедне да удовољи својој дужности, онда да има права сопственик да таквога закупца избаци из закупа.

То је, господо, код првога става. Али, господо, по пројекту господина министра у другом ставу овога члана ствар је боље предвиђена. Треба, господо, поштедити кирајцију од плаћања кирије, али само онога, који није могао да плати, а не оне, који су могли да плаћају, али неће. Јер, господо, онде, где је ноторно, да је човек радио, привређивао, богатио се, и чак побољшао своје материјално стање, не тражити кирију за свих пет година, било би сувише. Господин министар био је лепо предвидио, да се поштеде они, који за време рата нису привређивали, већ су били у дохотку оштећени ратом. Дочим они, којима је принос био редован, или којима се чак принос умножио у време рата и који су се обогатили, зашто да не плаћају кирију?

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин известилац.

Извештач ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ: Господо Народни Посланици! Морам да проговорим неколико ријечи поводом говора господина Мијовића и господина Тимотијевића.

Господину Мијовићу имадем да кажем, да се ово, што је уметнуто овде о војним обвезаницима, чији је годишњи приход испод 3.000 динара, односи на време од 1. маја ове године па надаље, они преко 3.000 динара дужни су да од 1. маја по овому закону плаћају.

Са другим захтјевом господина Тимотијевића, који се односи на плаћање ранијих кирија оних, који су као што он каже уживали, не би се могао сложити из ових разлога.

Господо, Србија је и сада још у рату, али време, које је провела од године 1914. до године 1918. тако се много и битно разликује, да се не може поредити. Сва погранична места од почетка рата била су напуштена. У тим местима сопственици и закупници станова или радња нијесу их могли уживати, пак их нису могли уживати ни за све оно време, док се није свршила окупација. Тек онда, када је привремено повраћен какав било ред стари у окупираној земљи, могли су сопственици да се врате на имање. Ко би био надлежан и на који би се начин могло без ликвидирања тих свих ствари одредити време плаћања и висина кирије? Таква ствар биће могућа само онда, када се буде спровела ликвидација, када се буде ово ратно стање ликвидирало. Онда ће се бити на чисто и с тиме,

колико и какву накнаду ће Србија примити и на који начин ће се регулисати и приватне и државне обвезе. Све ће то заједно утицати на решење тога питања. Тек онда, када се буде потпуно ликвидирало стање, знаће се, што се може сопственицима зграда поклонити, ослободити, колика ће бити накнада и што ће се закупцима одбити и шта ће они бити дужни да плате. Тек после тога може да буде говора о том, колику ће кираџија кирију имати да плати. За то, господо, мислим, да ова и оваква редакција треба да остане.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Народни Посланик Драгутин Печић.

ДРАГУТИН ПЕЧИЋ: Мислим, да је напомена господина посланика Тимотијевића — колико се тиче факта, да неко не плаћа дуже времена, пак да га сопственик треба да има право уклонити — умесна.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Народни Посланик др. Александар Мијовић.

Др. АЛЕКСАНДАР МИЈОВИЋ: У првом ставу ове тачке каже се, да су закупци дужни од првога маја плаћати кирију, а у другом ставу каже се, да се све неплаћене кирије до тога времена имају регулисати законом о ликвидацији мораторних обавеза. Да се при томе остало, онда ја не би имао ништа приметити, али како је овде уметнута и реченица, коју сам раније поменуо, а која се односи на војне обвезанике, чији су приходи испод 3.000 динара, то налазим, да би у интересу бољег разумевања ствари требало јасно изразити, шта се мисли са овим: да ли они не ће плаћати уопште кирију ни после 1. маја или се мисли на нешто друго. Ја, господо после речи господина известиоца тек видим, колико је важно, да се расчисти питање, да они, који су радили и привређивали, имају да плате, јер ако то не буде, они ће сопственици сви бити у очекивању, да ће закон о ликвидацији очувати њихова права и пријавиће се за накнаду штете и ми ћемо имати пријаве за накнаду штете, које ће имати цифре до те мере, да се не ће видети тачно колика ће штета бити.

Ја не разумем, господо, зашто ово не усвојити. То није ништа тешко. Прођите београдском чаршијом, видећете све нове фирме. То су све »скоројевићи« и нове фирме, које ми незнамо и ја не разумем, зашто да се и на њих не разреже да плаћају одмах кирију. Кад је њима рат био брат!

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Министар Правде.

Министар Правде МАРКО ТРИФКОВИЋ: Ја мислим, да господин известиоц није пра-

вилно схватио мишљење господина Тимотијевића. Ово, што се оставља, да се извесне закупнине ликвидирају по свршетку рата, није се мислило да се том ликвидацијом олакшавају обрачуни и за оне, који су за време рата радили и обогатили се. Ти људи никад не смеју мислити, да кад буде била ликвидација закупнине, да ће и они имати неко право да полажу, да се и њима смањи та кирија.

Ово, што ми сад достављамо, да се закупнине ликвидирају по свршетку рата, ми то чинимо због тога, што ми не можемо да тражимо од оних, који нису уживали закупно добро или који су уживали то добро, али га непотпуно уживали, да плате ону закупну цену, коју су они са господаром уговорили. Тај мањак, који ће они платити, имаће да падне било на сопственика, било на државу. Али ми не смемо да радимо на олакшици онима, који су се обогатили за време рата.

Зато ја молим, да господин извештач, свако, као што је примио и ове друге примедбе, прими и ову примедбу, а кад буде на другом читању, онда да ми о овој свтари детаљно разговарамо.

Извештач ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ: Молим ради исправке у говору господина Министра Правде да кажем неколико речи.

Господин Тимотијевић није се ограничио и казао само за оне, који су се обогатили, него је казао уопште и за оне, којима се за време рата привредно стање није променило. Да, господине Тимотијевићу, а да ли се променило привредно стање чиновницима за време рата? Чиновници су имали за време рата и плате и пензије (**МИЛИВОЈ БАШИЋ:** Променило се.) Било је чиновника, који су имали целокупне плате па и додатке. (**МИЛИВОЈ БАШИЋ:** Чиновници су примали половину плате.) Али им целе плате припадају и примиће их.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Стављам на гласање ову ставку. Питам Народно Представништво, да ли прима ову ставку према редакцији одборској? (*Прима.*)

Објављујем да је примљена. Изволите чути даље.

Извештач ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ чита:

»д) Све спорове око трајања закупа, пазакупа, селидбе, усељења у други стан, неуживања у току рата, и утврђивања висине кирије (тачка в) овога члана), који наступе између сопственика и кираџија, расправљаће по одредбама свију тачака овог члана и аналогно њима, нарочити изборни суд, који руководи овим споровима без плаћања таксе. За случајеве из тачке б) овог члана захтев мора бити предат надлежном изборном суду и у року за

месец дана од дана објаве овог закона, јер после тога рока сматраће се, да су се интересоване странке одредиле благодејања, која имају по овом закону, изузев, ако је војни обвезаник и на служби ван места, у коме је закупно добро».

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Пећић.

ДРАГУТИН ПЕЋИЋ: Ово је тачка, која је у вези са тачком б) првога става. Овај изузетак, конституисан у корист војних обвезаника, треба да гласи:

»Ако је купац војни обвезаник и на служби је ван места, у коме је закупно добро, онда овај рок њему почиње тећи од дана његова ослобођења од војске».

Молим да се и ова примедба прими као напомена за друго читање.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Тимотијевић.

КОСТА ТИМОТИЈЕВИЋ: Ја бих, господо, молио, да ради убрзања ствари и расчишћавања односа — извесне, несумњиво чисте и јасне ствари — не иду овоме суду, који има дугачку процедуру, него да се изузму и да остане онако, као што је досад било. По § 356. кривичног закона онај, који нема права да седи у једном добру и тако даље, опомиње се, да се сели; не учини ли то у року од 3 дана и не исели ли се, кажњава се и иселјава. Ја мислим, да би ова мера била корисна и молим господина известиоца, да је прими тим пре, што је у пројекту господина Министра Правде већ била једна таква мера предвиђена.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Драгиша Васић.

ДРАГИША ВАСИЋ: Код ове тачке имам да учиним примедбу. Ја сам споменуо у своме говору приликом начелне дебате, да ћу учинити предлог у томе правцу. Овако, како је редигована ова тачка, могло би остати, да се захтеви предаду надлежном суду. Та редакција била би веома опасна, нарочито примена друге тачке, јер би стварала сукобе, који сад првога маја морају наићи између закупаца и купаца, а дотле неће бити ни изборног суда, нити у опште каквог суда. Према овоме ја би учинио предлог у овом смислу: »Из тачке б) овога члана захтев мора бити предан надлежној полицијској власти, која ће на основу § 356. б) кривичног законика решавати ствар или упутити надлежном суду. Ово се има извршити у року од месец дана, а после овога, рок ће се сматрати, да и не постоји».

Ја ову напомену чиним с молбом, да се она има у виду и задржавам право, да код другог читања учиним предлог опширнији.

За то би требало и ову тачку допунити са речима: »из одредаба закона о закупима«, може се казати у ограниченом »облику«, а може се казати и »уопште«. И ову примедбу чиним да се — код другог читања, кад будем имао нарочиту редакцију после, пошто се посаветујем о ствари — њоме послужим. Молим господина известиоца, да и ово има на уму.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Мијовић.

Др. АЛЕКСАНДАР МИЈОВИЋ: Ја мислим, да судови — расправљајући евентуалне спорове — по овоме закону треба да расправљају и питање о монети. Природно је, да ће бити уговора, који ће у погледу закупне цене предвиђати разну монету: час златну, сребрну или круне и левове и тако даље. Није дакле индиферентно, да ли ћете купца обвезати да сада закупну цену плаћа у злату или у каквој другој монети. Свакако, да то не ће бити индиферентно ни за закупаца, па због тога мислим, да у сваком конкретном случају о тим питањима такођер судови треба да решавају.

Друга је напомена моја у овоме: Спомиње се изборни суд. Међутим, то је савршено погрешно, јер се од таквог суда овде уопште било одустало, а што се он ипак споменуо, то долази отуда, што се између господина Министра и одбора већине код целог овог закона направио један компромис, па се при томе донекле ишло за мишљењем одбора, који је био за изборни суд, а донекле за мишљењем господина Министра, који је био за специјалан суд. Па како се — у колико је реч о суду — пришло мишљењу господина Министра, то сматрам, да о изборном суду не треба ни говорити.

Трећа моја напомена односи се на последњу реченицу овога става. Ја мислим, да не треба оставити онако широку концесију закупцима, који су војни обвезаници. Ја сматрам, да провизориум, који има да влада у погледу закупа, треба час пре да престане и због тога налазим, да обавезу из тачке б) овога закона треба пренети и на породицу закупчеву на случај, да је он војни обвезаник тако, да ако се ни ова не пријави и затражи закупно добро на уживање онда губи право, које се поменутом тачком предвиђа.

Деси ли се пак, да је купац војни обвезаник или самац, то налазим, да не би било довољно оправдано резервисати једно право у корист оваквих лица за једно одређено време.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Миливоје Башић.

МИЛИВОЈЕ БАШИЋ: Господо! Мени се чини, да се овде уопште на српски језик мало

пази. Нашто ће вам ова реч »благадејање«. Ја мислим, да има у нашем језику лепша реч, па да треба да се каже место одређи се благадејања, одређи се користи или права. Ја не разумем, зашто се стално употребљава реч »кирија«, »кирајдија«, која се је задржала из доба, док су још Грци били у чаршији и која је турска реч. Ми имамо лепу реч »станарина« (Узвици: Врло добро!). У време, кад се ослобађамо политичког утицаја странаца, треба да чистимо и свој језик од тих накарада.

Стога молим, да се изостави реч »благадејање«, јер је то русизам, а употребљава се код нас само за наше ђаке, па да се употреби реч »корист« или »право«. Исто тако молим, да се изостави реч »кирајдија«, па да се употреби реч »закупац стана«, а место речи »кирија«, да се употреби реч »станарина«. Имамо ми ваздан речи, које је некада, још пре сто година, увео Јован Хацић, Милош Светић, то је било у време, кад у српској књижевности није владао српски језик, а сада, кад је то питање прочишћено, треба да наши правници воде рачуна, да у законима буде лепа стилизација и чест језик. Молим, да се то има на уму. (Узвици: Врло добро!)

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин посланик Драгутин Пећић.

ДРАГУТИН ПЕЋИЋ: Напомене господина Башића о употреби извесних речи, треба да се разуму овако. Одбор, уносећи ове речи, није то урадио за то, што је био задахнут погледима Милоша Светића, Јована Хацића и тако даље, него је одбор уносио термине, који се већ налазе у законима, да не би у противном између два закона наступила потреба тумачења: како се извесне речи имаду разумети. Реч »благадејање« узета је овде, јер постоји и у нашем грађанском законнику. Наш Устав је унео реч »повластица«, али му је дао једно јаче и шире значење. Термини, који су овде унешени, стекли су право грађанства код наших судова, па се морају и овде задржати. Разуме се, да ћемо се ми сви старати, да изађемо на сустрет новим терминима, када буде дошло време опште промене нашега законодавства, али то још сада није случај и зато морамо задржати старе термине.

Известилац ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ: Пошто је овде пало више примедба о неким променама, изјављујем, да ћемо то у одбору исправити.

Известилац ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ чита: Тачка д) гласи:

»Ови су судови састављени од председника и два члана, од којих је један сопственик а други закупца.

Они се постављају у месту суда првостепеног кад председник Првостепеног Суда учини

образложену представку Министру Правде. Но ако је потребно за град Београд може се суд указом поставити за поједине квартове.

За 10 дана од дана обнародовања овог закона, Министар Правде одредиће председнике свих судова било од судија Апелационог Суда било од председника или судија првостепених судова.

У свакој општини на позив окружног начелника, а за град Београд на позив Управе града Београда, а најдаље десет дана по обнародовању овог закона саставиће се од стране општинског одбора једна листа сопственика и једна листа закупца. Из тих листа првостепени суд извући ће коцком двадесет сопственика и двадесет закупца, који ће по реду извлачења бити по петнајст дана судије. Сваки судија, који је учествовао у раду два месеца, ослобађа се даљег рада.

У случају неизвињеног одсуства или у случају да неки члан одбије да суди, председник ће га осудити на плаћање новчане казне најмање 100 а највише 300 динара у корист касе Инвалидског Фонда. Ова је осуда одмах извршна.

Чланови суда примају дневницу од 20 динара а попутнику по закону о селидбеним трошковима државних чиновника из државне касе секретара за судове из броја судских чиновника.

Министар Правде одредиће потребан број

Председник суда покушаће у сваком појединачном случају поравнање странака. Ради тога ће секретар, кад тужилац поднесе тужбу, позвати одмах туженога да у року од три до пет дана предстане суду а тужиоцу ће то одмах саопштити.

Ако на одређени дан тужилац не предстане, његов се спор брише и може се узети у поступак тек најдаље после осам дана.

Партије се могу споразумети за време покушаја измирења од стране председника, да повере председнику да им он сам реши спор као избрани судија у последњем степену и са разрешењем свих формалности. Одлука је у том случају извршна.

Ако се не постигне поравнање или тужени не предстане суду на дан који је одредио председник за равнање, секретар ће позвати стране ради суђења водећи рачуна о року прописаном у члану 2. к.

Сведоци, ако има места њиховом позивању, биће позвани на исти начин и у исти дан.

Ако је решење донето услед недоласка туженог, секретар ће изосталу партију препорученим писмом известити у року од три дана од кад је одлука изречена.

Рок за жалбе је 3 дана.

Рачунање рокова бива по грађ. суд. пост.

Пресуда суда се укратко мотивише и објављује се увек у јавној седници.

Против пресуде суда може се изјавити жалба надлежном првостепеном суду због прекорачења власти или због повреде закона. Нови докази не примају се у жалби.

Жалба се има дати најдаље 3 дана после саопштења пресуде од стране председника суда.

У року најдаље од 3 дана акта се имају послати надлежном првостепеном суду.

При суђењу примењиваће се између осталог и прописи §§ 151. 153. 154. 155. 213. 233. 234. 235. 236. 239. 241. 142. 251. 254. 259. 281 и 299. грађ. суд. поступка.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Министар Правде.

Министар Правде МАРКО ТРИФКОВИЋ: Кад сам поднео законски пројекат Народном Представништву, онда је он био подељен у чланове. У одбору се нашло за потребно, да се ти чланови изоставе, па да се метне свега један једини члан и да оно, што сам ја био поделио у чланове, они разделе у тачке. Али сада код овога члана, који говори о суду, види, да он није подељен ни у тачке, него да је под ту једну тачку ушло све оно, што би имало да буде подељено може бити у неких 10 или 12 чланова. Ту се говори о разним стварима и зато се оне не могу да подведу под једну тачку. Ја бих молио господина известиоца, да ово прими к знању, па кад ствар изиђе на друго читање, онда да се ове тачке означе. Ја мислим, да је то сигурно штампарска погрешка, што су ове тачке изостале, јер је немогуће замислити, да је ово овако прошло кроз одбор.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Кристан.

Poslanec ANTON KRISTAN: Jaz mislim, da bi se tukaj v točki d), odstavak 5., drugi stavek: „Iz ovih lista prvostepeni sud izvući će kockom po 20 sopstvenika itd.“ namesto tistega kockanja uvedlo sledeće: „Iz ovih lista izabrane se glasanjem po 20 sopstvenika itd.“

Mislim, da je vendar bolj pametno, da se ljudje izberejo sami, nego da odloči kocka. Z izborom sposobnih ljudi bodo na vsak način prišli sposobnejši in uvidevnejši ljudje v sodišče nego če se kocka. Prosim, da bi se pri drugem branju to upoštevalo.

Dalje še nekaj, kar sem preje, ko se je o tej točki obravnavalo, prezerl. Pri točki, ki se nanaša na povišanje stanarine, bi morala biti tudi določba, ki bi varovala podnajemnike. Dogodi se lahko, da plača najemnik za celo stanovanje 60 dinarjev na mesec, sam pa dobiva 120 dinarjev za sobo, ki jo odda naprej. Mi ščitimo v tem zakonu samo najemnika, ne pa dotičnika, ki ga najemnik izkorišča. Prosim, da bi se to pri drugem branju upoštevalo. To smo dolžni storiti

v interesu onih delavcev, malih uradnikov in pisarjev, ki jih bo v Belgradu vedno več, če hočemo, da bodo izhajali s svojo plačo.

Umesna bi bila tudi določba, katere dinarje je razumeti pod tem izrazom, ker je finančni minister povedal, da pridejo v promet novi dinarji.

Др. АЛЕКСАНДАР МИЈОВИЋ: Господо! Сви смо ми сложни у овоме, да организација ових власти — којима се поверава, да суде спорове — буде таква, а и поступак да буде такав, да извиђење и суђење буде брзо и просто. Па, господо, кад сви хоћемо једно исто, онда морамо тражити и иста средства, да дођемо до тога. Не улазећи у детаље, нити критикујући организацију и поступак онакав, како га је одбор предложио, ја хоћу само да умолим господина известиоца, да прими напомену, која је у томе, да још једанпут са господином министром ревидирамо ову ставр и да видимо, да ли предложени поступак има гаранција, да ће се суђење вршити брзо и просто, како господин Министар жели и како и ми желимо.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч Миливоје Башић.

МИЛИВОЈЕ БАШИЋ: Има овде једна друга ствар. Један став овога члана гласи: »Ако је решење донето услед недоласка туженог, секретар ће изосталу партију препорученим писмом извести у року од 3 дана, откад је одлука изречена«. Мени ово изгледа нејасно. Како то, кад је решење донето? Ја мислим, да треба да буде овако, ако тужени не дође онда ће се одлука донети и без њега, а секретар ће га извести препорученим писмом. Смисао је овај, ако тужени не дође, онда ће се решење донети без њега. Молим да се тако стави, јер ова стилизација овога става нејасна је.

Известилац ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ: Господо! Члан је велики и Министар је већ ставно примедбу сасвим оправдану и о тој примедби водиће се рачуна и ја ћу овај став у одбору поправити и коригирати, да би био потпуно исправан за друго читање.

Што се тиче примедбе господина Башића ја мислим, да овај став не треба тако разумети, као што га је он разумео. Ова се ствар односи на решење, које је донето, а туженом није саопштено. Дакле, предвиђа се, да тужени није дошао и да ће му се решење, које је пало, препорученим писмом доставити, да би стекао право жалбе, јер се у ставу — који долази после тога — каже, да је рок жалби три дана.

Као што рекох, ми ћемо се разговарати о томе у одбору и видећемо, да ли треба то да остане овако или треба ради боље јасности учинити неких измена.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Пошто се нико више не јавља за реч, приступићемо гласању.

Прима ли Народно Представништво ову тачку д) према редакцији одбора? (*Прима.*) Објављујем, да је Народно Представништво и овај став примило.

Молим господина известиоца, да чита даље.

Извештач ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ чита:

»б) Забрањују се случајеви уговарања кирије веће од износа означенога у тачци в) овога члана.

При сваком већем уговарању, па ма у којој то форми било, сопственик зграде казниће се казном од 500 до 2.000 динара, сем тога осуђује се још и на то, да уговорена кирија за све време трајања закупа припадне у корист касе инвалидског фонда.

Исто тако се казни свако привидно враћање предратног закупца у првобитни стан, који је он био у току рата сасвим напустио, а кад је то управљено на штету садашњег закупца и у цели да се тај оштети. Такав уговор и однос поништава се. Казна се овде изриче према сопственику стана и предратном закупцу.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Јавио се за реч господин др. Александар Мијовић.

Др. АЛЕКСАНДАР МИЈОВИЋ: Ја ћу, господо, овде само да нагласим једну ствар, како је по моме мишљењу треба разумети.

Позната је ствар, да су у последње време поједина министарства — нешто милом, а нешто силом, али свакако силом — закључивала закупе под баснословно скупим ценама. Кад се, господо, предвиђа, да се имају казнити закуподавци, који су такве уговоре о закупу закључили са приватним личностима, ја мислим, да нема разлога непоступати тако и онда, кад је у питању држава као закупцац. Према томе несамо што ће се имати цена закупу, кад је у питању држава, да редуцира и сведе на мању меру, него и онај закуподавац, који ту цену не редуцира, има се исто тако казнити, као и сви други.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Чеда Гагић.

ЧЕДА ГАГИЋ: Ја бих молио господина известиоца, да ми да објашњење, да ли се ове казне, које се овде спомињу, односе и на оне закуподавце, који су пре овога закона закључили уговоре о закупу или само на оне, који то чине после овога закона?

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин Васа Кнежевић.

ВАСА КНЕЖЕВИЋ: За оне, који се огреше о одредбе овога закона, предвиђене су казне од

500 до 2.000 круна. Међутим, господо, ја мислим, да је овде врло велики размак између казни дат судији, који има то да цени. Од 500 до 2000 динара то је прилично велика разлика, а међутим ишло се је на то, да судија према величини грешке дотичних лица има да цени и доноси величину казни. Уосталом, господо, 500 динара то и није ботзна како велика казна, да би се створио бојазан код таквих спекуланата закуподаваца, да се не огреше о овај закон. — Ја држим, да онај, који учини ма и најмању грешку, да је он већ склон учинити и највећи прекршај. За то ја мислим, да би ову одредбу требало јасније прецизирати и ставити разлику у казнама« од 1000 до 2000 динара».

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч господин извештач.

Извештач ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ: Што се тиче питања, које је упutio господин посланик Гагић, само је по себи јасно, да не могу бити кажњени по одредбама овога закона оне закуподавци, који су раније закључивали уговоре о закупу противно духу овога закона пре, него што им је овај закон био познат. Може бити речи само о поништењу важности тога уговора, али о кажњавању њиховом не може бити говора.

Исто тако мислим, да овај размак казне од 500 до 2000 динара може да остане онако исто, као год што за извесна кривична дела закон предвиђа робију, а робија може ићи од 2 до 20 година.

Мора да се остави ширина, да се види, каква је намера била. Уопште можемо и о том разговарати на другом читању, али ја мислим, да треба да овако остане.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Прелазимо на гласање. Питам Народно Представништво: Прима ли ову тачку е) према редакцији одборовој? (*Прима.*)

Објављујем, да је примљена.

Молим известиоца, да продужи читање тачке б).

Извештач ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ чита:

»Овај закон ступа у живот, кад га краљ потпише, а обавезну снагу добија, кад се обнародује«.

Потпредседник др. ИВАН РИБАР: Прима ли скупштина прочитану тачку б)? (*Прима.*)

Објављујем, да је тачка б) примљена. Према овоме овај је законски предлог довршен на првом читању. Друго ће се читање овога законског предлога одредити у року од 5 дана за идући петак у 10 сати пре подне. Тиме је дневни ред исцрпљен, па предлагам, да се идућа сед-

ница закаже за уторак у 16 сати са следећим дневним редом:

1. Извештај одбора о посланским предлозима.

2. Претрес о интерпелацији народних посланика госпoде Шегвића и другова, које су остале нерасправљене код задњег састанка одређеног за интерпелације.

Прима ли Народно Представништво, да идућа седница буде у уторак у 16 сати са горњим дневним редом? (Прима.)

Још нешто. За понедељак у 4 сата послерије подне одређујем конференцију одбора. Молим госпoду народне представнике, да изволе на конференцију доћи.

Седница је закључена у 19 сати.

Видео секретар Јосиф Бојиновић.

Интерпелације

13. редовног састанка

привременог народног представништва

држаног на дан 5. априла 1919. године у Београду.

Interpelacija

narodnega poslanca Antona Kristana in drugov na ministra unutarnjih dela v zadevi zaplenitve „Slobode“ št. 34 z dne 29. ožujka 1919.

Gospod minister!

Danes je dospela v Beograd podpisanemu 34. številka „Slobode“ iz Zagreba od 29. ožujka 1919.

Članak „Senzacija“ je na treh mestih konfisciran in sicer 3 vrst, pet vrst ter dve vrsti. Članak „Medjunarodna konferencija komunista“ na enem mestu 17 vrst.

Ena notica o političnem položaju je konfiscirana kar na treh mestih, in sicer skupaj 19 vrst; poročilo o javni skupščini v Pakracu je konfiscirano zopet na treh mestih, skupaj 20 vrst, poročilo iz Saveza javnih namjestnika na dveh mestih, skupno 10 vrst.

Vprašamo gospoda ministra unutarnjih dela:

1. Ali mu je to znano?

2. Kaj misli napraviti, da se ne bo tako nečuvено postopalo proti našemu sec. dem. časopisu?

Beograd, dne 2. aprila 1919.

M. Čobal s. r.

Anton Kristan s. r.

Viljem Bukšeg s. r.

Dr. Korošec s. r.

Dr. Lončar s. r.

J. Kopač s. r.

Interpelacija

Melhijora Čobala in tovarišev zaradi dovoljenja izvoza tovarni za strojila (Gerbstoffe) na Polzeli pri Celju.

Tvornica Kurka & Wildi na Polzeli pri Celju ima uslužbenih 500 delavcev. Izdelki te tovarne za strojila (Gerbstoff) se ne morejo vsi uporabljati v državi SHS, ampak se morajo izvažati v Avstrijo, kamor je imela tovarna svoj izvoz do razsula Avstro-Ogrske.

Ministrstvo za trgovino, oziroma poverjenik za trgovino v Sloveniji, zabranjuje izvoz omenjenih strojil

v Avstrijo, ker neče izdajati izvoznice. Vsled tega mora tovarna ustaviti svoj obrat in s tem izgubi 500 delavcev svoje delo. Država sama bi imela zaradi tega škodo, ker bi morala plačevati brezposelno podporo in bi izgubila tudi na davki.

Podpisani vprašajo gospoda ministra:

Ali je pripravljen odrediti, da se daje tovarni za strojila v Polzeli pri Celju izvoznisko dovoljenje, da more svoje izdelke izvažati v Avstrijo, kolikor jih ne potrebuje za državo SHS in tako voditi svoje podjetje v korist državi in delavstva?

V Beogradu, dne 3. aprila 1919.

M. Čobal s. r.

Dr. Lončar s. r.

Dr. Topolovački s. r.

J. Kopač s. r.

Ant. Kristan s. r.

Josip Petejan s. r.

Interpelacija

Melhijora Čobala in tovarišev zaradi dovoljenja izvoza sode iz Lukovca pri Sarajevu.

Steklarna v Zagorju in Hrastniku rabi za izdelovanje stekla sode, ki se producira v državi SHS edino v Lukovcu pri Sarajevu. Sode iz Lukovca pa ni mogoče drugače dobiti nego s kompenzacijami premoga. Poverjenik za trgovino v Sarajevu ne da izvoznega dovoljenja brez kompenzacije premoga, a urad za prehodno gospodarstvo v Ljubljani neče dati premoga. Vsled tega preti nevarnost, da obe tovarni v Zagorju in Hrastniku ustavi delo pri čemur bi bilo prizadeto okrog 300 delavcev.

Podpisani vprašajo gospoda ministra:

Ali je pripravljen ukreniti potrebno, da se more dobivati soda brez kompenzacije ali pa naročiti ljub-

ljanskemu uradu za prehodno gospodarstvo, da dovo-
ljuje kompenzacije, ki so potrebne za redno funkcijon-
iranje steklarske industrije?

V Beogradu, dne 3. aprila 1919.

M. Čobal s. r.
Dr. Lončar s. r.
Topolovački s. r.

J. Kopač s. r.
Ant. Kristan s. r.
Josip Petejan s. r.

Интерпелација

народног посланика дра. Б. Г. Анђелиновића
на господина Министра Председника у погледу
именовања бивших аустро-угарских чиновника
при министарствима у Београду.

Распадом Аустро-Угрске монархије отпу-
штени су чиновници, држављани Краљевства
СХС, из службе аустријске дотично угарске,
коју су вршили при централним властима у
Бечу и Будимпешти.

Они су се поводом тога као наши држав-
љани обратили на нашу средишњу владу и ста-
вили јој се на располагање. На то су имали и
права и дужности.

Али слабо се дојмило јавнога мишљења, кад
су сви ти чиновници, малне сви без разлике,
пак и они, који су се јавним радом *компроми-
товали*, били именовани у ново-устројена мини-
старства Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца
у Београду. Многи су од њих из Беча или Бу-
димпеште прешли у Београд, као да би једно-
ставно указом били премјештени из једнога
града у други.

Нико нема против томе ништа, да дотични
чиновници, па макар и не били без приговора,
буду у службу прирмљени — у колико нијесу
заслужили одпуст и умировљење — али не-
разумљиво је, да су сви — и они, који су то
заслужили и они који то апсолутно нису заслу-
жили — били именовани на најугледнија мје-
ста у министарствима.

Нужно је било, да се за сваког појединог од
њих информирају господа министри код до-
тичних покрајинских влада у Загребу, Сплиту,
Сарајеву и Љубљани, пак да онда на темељу
дотичних информација услиједе именовања, јер
у истину има људи, који су заслужили да по-
кривају и надаље експонирана мјеста у мини-
старствима, а има опет оних, који се могу до-
душе и надаље придржати у служби, али у ин-
тересу јавног морала неби смјели да покривају
експонирана мјеста.

Слободан сам стога на господина министра-
председника ставити слиједеће питање:

1. Је ли познато господину министру-
председнику, да су у свим министарствима
Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца на нај-

изложенија мјеста именовани, без икаква крите-
рија, бивши ц. к. аустријски и кр. угарски чи-
новници, који су се током овога рата компро-
митовали, а у многим случајевима, да су запо-
стављени њихови, исто тако стручно квалифи-
ковани, некомпромитовани другови.

2. Да ли ће господин министар-предсејд-
ник то истражити и подузети кораке, да се гос-
пода министри, за даљња именовања бивших
аустро-угарских чиновника у министарству
Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, попи-
тају за мишљење њихових покрајинских влада?

Београд, 4. априла 1919.

Интерпелација

народног посланика дра. Г. Б. Анђелиновића
на господина министра саобраћаја у погледу
организације Државног Жељезничког Вијећа.

Чињеницом, да су се сви крајеви наше до-
мовине стопили у једну државу, наша прометна
политика губи карактер регионалности. Наш
жељезнички програм нема се више проматрати
са гледишта појединих регионалних интереса,
са гледишта опћих државних потреба. Тиме су
нама наметнуте нове дужности, које од нас
траже, да интересе појединих крајева сведемо
у склад са интересима цјелине.

Да се то постигне нужно је, да се створи
компетентни форум, који би ово питање рас-
прављао, проучио разне интересе и створио *је-
дан јединствени државни програм* у том погледу;
нужно је у једну ријеч, да се створи једно *Др-
жавно Жељезничко Вијеће*, састављено од иза-
сланика свих крајева наше домовине.

Слободан сам обзиром на то, да на госпо-
дина министра саобраћаја ставим слиједеће пи-
тање:

1. Да ли је израђен један заједнички др-
жавни програм за нове жељезнице?

2. Да ли су у сврху изградње државног
жељезничког програма и provedбу истог поду-
зети кораци, да се организује Државно Жељез-
ничко Вијеће, састављено од стручних изасла-
ника и интересената свих крајева нашег Кра-
љевства.

Београд, 4. априла 1919.

Интерпелација

господина дра. Мите Топаловачког и другова на
господина Министра Правде ради успоставе
судова у Војводини.

У свакој друштвеној заједници мора бити
неки поредак, јер без тога не може бити мира
нити може бити продуктивног рада.

Тај поредак темељи се свугђе на извесним законима, који се морају тачно и савесно извршавати.

Где нема поредка, где нема закона или ако овакових има на папиру, а нема органа, који ће их извршити, ту влада или анархија или апсолутизам.

Ни једно ни друго стање не води ка благостању. У једном делу нашега Краљевства у Војводини влада страхан неред, дармар, један каос, јер што је управо нечувено већ 5 мјесеци не функционише најважнији орган за очување реда — судство.

Људи су дошли до уверења, да нема закона, да нема суда, па да може сваки да чини што хоће.

Они, којима је учињена неправда, обраћају се на административне чиновнике, на полицију и војску. А административни чиновници, новоименовани, неискусни, не познава-

јући законе »решавају« замршена питања; разуме се стварају још већу збрку, а тиме и огорчење.

Полиција и војска решава спорна питања опет на свој начин: затвара, батина, прети. Нити се ту много изграђује, нити се ту осврће на законе.

А незадовољство све више и више расте и бојим се, да ће набујати до катастрофе. Зато питам господина Министра Правде: Је ли му познато то нездраво и каотичко стање у Војводини?

Какве је мере подузео или шта кани предузети у правцу, да се судови у Војводини безодвлачно успоставе.

Др. Мита Топаловачки в. р.

Јосип Петејан, в. р.

Др. Лончар в. р.

Чобал в. р.